

WUC

juliol-agost 77 | n° 672 | 30 pts

**Antoni
Gelabert**

1877 - 1932

EL FET NACIONAL

Universitat de totes les Illes

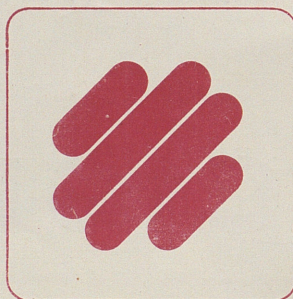
D'una mateixa arrel

Units per la Història.

Avui ens hem reunit en la confiança, l'amistat i el treball.

Per això, la nostra mútua comprensió ha estat immediata, total i definitiva a partir de la nostra presència a les Illes; i és perquè som un mateix poble que viu i treballa amb les mateixes arrels i conviccions.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA
BANC MERCANTIL
DE MANRESA
BANC DE GIRONA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

JULIOL-AGOST 77

LLUC

Revista mensual, n.º 672

Any LVII

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619

Telèfon 22 32 99

Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció: Josep M. Llompart i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 300 ptes. anuals

Estranger: 350 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 30 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. CC. - Balmes, 39

Dipòsit legal: P. M. 276-1958

PORTADA:

Antoni Gelabert

vist per Josep Costa «Picarol»

Sumari

Pàg.

- 2 A continuació de la que escrivirem el mes passat, l'**EDITORIAL** del present número tracta del **llarg camí per recórrer** que ens queda, als estats de les Illes, cap a la consciència de la pròpia identitat i a l'assoliment d'aquelles estructures político-administratives que ens calen per poder ser els qui realment som. Un llarg camí que hem de començar des del principi, sense aturar-nos, sense desmaï, cap a la fi.
- LLUC** vol commemorar el primer centenari d'**Antoni Gelabert i Massot**, nascut a Ciutat de Mallorca el 15 de juny de 1877. Aquest homenatge és constituït per estudis sobre el seu estil, les característiques fonamentals de la seva pintura, l'impacte de la seva obra a Mallorca, la trajectòria de la seva vida fins a la mort, en 1932.
- 3 Manuela Alcover vos presenta l'estil i la veu de la crítica d'**Antoni Gelabert**, el pintor dels emparrats de Deià.
- 7 Miquel Pons: **Antoni Gelabert. Esbós biogràfic**. Una clara i inspirada presentació de les vicissituds existencials del pintor mallorquí.
- 10 També Miquel Pons pronunciarà unes paraules al cementiri de Deià en un homenatge al poeta, el proppassat 17 de maig. Les reproduïm aquí: **Amic Antoni Gelabert...**
- 11 **La veu de la crítica sobre Antoni Gelabert**. Un recull de textos de Joan Estelrich, Juan Alomar i Gabriel Alomar.
- En el mes de març d'enguany (p. 11), **LLUC** iniciava un debat sobre el Fet Nacional a les Illes. En aquest número el seguim amb una aportació valuosa d'Ernest Lluch, polític socialista amb prou experiència a Catalunya i al País valencià.
- 13 Sebastià Serra Busquets introdueix aquesta aportació d'Ernest Lluch al nostre debat: **El fet nacional a les Illes**.
- 14 **Els Països Catalans: la proposta socialista**, per Ernest Lluch.
- 17 Isidor Marí tracta una vegada més de la Universitat que —diuen— estam a punt d'aconseguir per a les Illes. Amb quines condicions? Quan? **Una Universitat autònoma i de totes les Illes**.
- 19 Josep Segura contesta a l'article que el proppassat mes de maig va publicar a la nostra revista (p. 7-9) en Gabriel Bibiloni **La senyera balear: una realitat històrica que pot evolucionar**.
- 22 **L'ESGLÉSIA NOSTRA**. Aquest mes, en Pere Llabrés presenta l'obra de Josep Massot: **Església i societat a la Mallorca del segle XX**, amb un intent d'encetar una reflexió col·lectiva.
- 24 Josep Maria Llompart, nou president d'**Obra Cultural Balear**.
- 26 **ART. Conversa amb Torrent**, pintor menorquí, per Crònica de Tres.
- 28 **Quaderns d'Alliberament**. Notícia de la seva aparició.
- CORREU: Els mallorquins i les eleccions.**

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5103039158

Un llarg camí per recórrer

El mes passat, en aquesta plana, fèiem un comentari sobre les eleccions que s'havien celebrat al nostre país després de 40 anys. Arribàvem a aquesta conclusió: ens queda un llarg camí per recórrer.

Ara que som a l'estiu, un temps hàbil per planejar el curs vinent, volem continuar aquest tema perquè creim que és el que realment ara tenen plantejat les Illes i cal resoldre'l de pressa i amb seny, si no volem condemnar-nos a eternes lamentacions sobre la pèrdua de la nostra identitat, la poca conscienciació del nostre poble, etc. etc.

El llarg camí que ens queda per recórrer, no l'hem d'agafar a la meitat, sinó que l'hem de començar a trescar des del començament, des de la base. Però ara mateix. D'una manera continuada i sense desmai. I la primera passa ha de ser la informació, a tots els nivells i per tots el mitjans, al poble de les Illes de qui és ell mateix, quines arrels té, cap on pot i li cal caminar.

Per això aquelles institucions, i primerament l'Obra Cultural Balear, que tenen per finalitat aquest recobriment de la identitat del país, hauran d'emprendre amb renovada empena una tasca constant per tal d'assolir el seu objectiu.

També aquesta tasca haurà de recaure sobre els nous Ajuntaments, elegits democràticament. Precisament cal recordar ja des d'ara, abans que es convoquin i tot aquestes eleccions municipals, que els nostres Ajuntaments haurien de ser —esperam que ho siguin— la base sobre la qual s'ha d'anar bastint un «nou» país conscient de si mateix.

El mateix cal dir de l'escola. La seva tasca és fonamental i inajornable. També aquí, per no caure en beneitures il·lusionistes, hem de

editoria

ser conscients que el camí és llarg, llarguíssim, perquè ens han segrestat l'escola durant tants anys, que no ha servit més que per repetir una història que no era la nostra, per inculcar una convivència que no era la que volíem, unes ideologies del bàndol vencedor, i fins i tot per amagar-nos o desfigurar la geografia de la terra que trepitjàvem i que gairebé estàvem condemnats a desconèixer. Ni cal repetir el desconeixement i el menyspreu a què les forces despersonalitzadores han sotmès la nostra llengua. Qualque cosa s'ha fet darrerament a nivell escolar, però encara és tan poca cosa! Al marge d'altres possibles discussions que avui es mouen entorn de l'escola pública o privada, estatal i única, el que des d'aquí volem reclamar és l'escola «nostra», al servei d'aquest país, arrelada i ben fonamentada a la nostra terra, per formar ciutadans d'aquestes Illes de cara a la nostra realitat, la que ens ve de la història i la que entre tots, responsablement, hem d'anar construint.

Ja és l'hora, per tant, d'aprofitar tot l'espai democràtic que els nous aires ens porten i que els pobles de l'Estat espanyol han anat obrint. És l'hora de l'autonomia per recobrar la identitat del nostre poble, la seva autogestió i autogovern.

Repetim que el camí és llarg, com ho han demostrat les passades eleccions. Però no podem perdre temps en calcular la seva gran longitud i durada. És l'hora de començar-lo a recórrer immediatament, sense desmais, sense aturar-nos, des del començament cap a la fi.

ANTONI GELABERT *

per Manuela Alcover

Retrat d'A. G. per Picasso

El company d'aventures artístiques de Mir i de Rusiñol, Antoni Gelabert, és el pintor mallorquí que més prest i més intensament havia d'assimilar l'esperit modernista que els catalans havien portat a Mallorca. També las conquestes de l'impressionisme... i fins i tot d'un cert puntillisme. Això ho havia de pagar car. Gelabert va sobreviure a l'època heroica del modernisme. Quan Rusiñol i Mir ja no eren a Mallorca, ell hagué d'enfrontarse amb un públic i amb una crítica que no sabien comprendre la nova tècnica i el nou estil. I tampoc va esser acceptat pels pintors professionals de l'Escola d'Arts i Oficis i del Foment de la Pintura i l'Escultura, mantenedors de la tradició acadèmica i del realisme quasi fotogràfic. Això contribuiria a desmoralitzar-lo i amargar-lo. En canvi, Gelabert va comptar amb l'amistat i simpatia dels pintors de fora, ja els seus antics companys (que continuaven la relació per correspondència), ja d'aquells pintors establerts a Mallorca com Sorolla, Blanes i Viale, Bernareggi, Anglada, Montenegro, Quirós... Així mateix Gelabert va sortir de Mallorca i els aires de fora, com sempre passa. li varen caure molt bé. Va anar a Barcelona, a París, a Madrid. A Barcelona va exposar diverses vegades. sempre

amb èxit. La primera, organitzada pels seus mestres i padrins artístics: Mir i Rusiñol. A París hi va estar dos pics, a 1903 i a 1912. Aquestes sortides de l'illa el permeteren relacionar-se amb els pintors més importants del moment a Catalunya: amb Casas, amb Junyer, amb el mateix Picasso, un Picasso molt jove que li fa fer un retrat. Aquestes coneixences serien l'inici d'una relació continuada per carta, que el compensaria de la marginació de que era objecte per part dels pintors de Mallorca. Aquí va tenir el costat dels escriptors de la colla de Rusiñol: Gabriel Alomar, Joan Estelrich. Sobretot, de Joan Torrandell, el crític d'art admirador dels modernistes. També de la següent generació de crítics: Ernest Dethorey i Joan Alomar. Quan va fer la primera exposició a Mallorca, a 1902, es va topar amb la incomprensió de crítica i públic, i, el que ja es més greu, dels mateixos pintors del Foment. Va esser Torrandell qui es va atrevir a defensar la pintura de Gelabert i, el que és més perillós, a atacar els acadèmics: «Ha començat per rompre amb la manera de pintar dels mestres de l'Acadèmia i, no content amb això, ha tengut bastanta despreocupació per exposar ses obres an el «Fomento», essent una taca desvergonyida com molts

deien, a dins aquella Sala de quadros que casi pereixen pintats per individus d'una mateixa família».(1)

Torrandell no tenia pèls a la llengua. On s'atrevia a dir això? A «La Roqueta», naturalment.

Encara que no tots els pintors mallorquins s'hi posaren en contra. Alguns simpatitzaven amb Gelabert: per exemple Cristòfol Pizà, Pilar Montaner, Antoni Fuster Valiente. Es a dir els pintors pertanyents a una generació més jove que la del Foment.

Emperò, la manca de comprensió acabaria amb Gelabert. Home hipersensible no va saber fer front a l'ostracisme artístic. La marxa de Rusiñol i de Mir l'hauria deixat sense defenses i la seva sensibilitat excessiva es va sentir ferida sense trobar el costat del amic entranyables. Es possible que sense voler, Rusiñol, personalitat entrotlladora, així com li va fer tant de bé, li va fer tant de mal. Gela-

* La major part de documents emprats per aquest article, tals com catàlegs, retalls de diaris, correspondència personal etc. han estat facilitats per D. Bartomeu Riera Gelabert, nebot del pintor.

(1) TORRANDELL, Joan: «N'Antoni Gelabert» a «La Roqueta» n.º 18 - 30 de Setembre - 1902.

bert s'hauria acostumat a recolzar-se en ell Tota vegada que els catalans varen marxar, Gelabert es degué trobar molt tot sol. Això el conduiria a refugiar-se a la casa que tenia a Dejà i les sortides a fora Mallorca i a la mateixa Ciutat s'anaren espaiant fins aïllar-se del tot amb una mena d'aïllament esplèndid... fins a la mort tràgica a 1932. No feia un any que havia mort Rusiñol.

Malgrat totes les dificultats, Gelabert va mantenir sobretot la vocació insubornable de pintar. En certa manera és continuador de Rusiñol i de Mir. De Rusiñol va rebre la tècnica i la composició. De Mir la vibració de la llum i el macropuntillisme. De Rusiñol, més que res, aquella barretja, aquella dualitat de preciosisme i melangia dels paisatges. Després, havia de rebre encara altres influències de Casas, de Sorolla, d'Anglada, de Bernareggi... Alguns el consideren per això com un eclèctic. Es cert que Gelabert, per la seva especial receptivitat assimila les diverses influències. I així, a vegades s'assembla a Rusiñol, altres s'assembla més a Sorolla, altres a Casas o a Mir... Emperò a la llarga s'imposa la seva personalitat. La seva obra es reflexa del seu caràcter i també de la seva vida: de l'època primera, d'exaltació i d'optimisme, i de l'etapa posterior ja enfrontada a la solitud. Un temperament cíclic com el seu oscil·la entre pessimisme i optimisme i això queda reflexat en la seva pintura. És la dualitat de Rusiñol, la dualitat del Modernisme.

LA CRÍTICA

Joan Torrandell va ésser el primer paladí de Gelabert, el que va rompre una llança a favor d'ell a la primera exposició, la de 1902. Sempre restaria fidel i sortiria en la seva defensa. Així, quan després dels seus èxits a Barcelona i de la seva estada a París, tornà a exposar a Mallorca, aquest pic en el «Círculo Mallorquí», qualcú es va permetre de criticar-lo i Torrandell de seguida respon que «la pintura de Gelabert és la més seriosa produïda per un pintor mallorquí». (2)

Per regla general els crítics més conscients tant de Barcelona, com de Mallorca, coincideixen en aquesta apreciació: la pintura de Gelabert és honesta i sincera i precisament per això es decanta de la mediocritat. «Supo romper los moldes de la rutina y hacer arte» —diu Màrius Verdaguer. I Antoni Mulet: «Hay una sinceridad de procedimientos...» (3). Gabriel Alomar resumeix la seva crítica elogiosa dient: «Veieu-hi l'esforç d'un home que ha sabut alliberar-se de la vulgaritat del seu ambient» (4). Joan

Estelrich li escriu: «La primera de les virtuts que em plau trobar en vós és la de la limitació voluntària... La vostra pintura és seriosa i digna». (5)

A Barcelona la crítica el va rebre ben cordialment. Quasi tots els crítics de la primera exposició, a 1902, coincideixen en considerar-lo un gran colorista: «colorista de gran intuïció... «poc comuns condicions de colorista... «jugoso colorido...» (6). I així tot seguit. També Josep M.ª Junoy, fent la crítica d'una altra exposició, també a Barcelona, aquesta feta a 1921, ressalta el colorisme de Gelabert: «...atravesando el paisaje como uno de aquellos haiju o poetas de haikai japoneses que recorrian sin cesar las montañas y los llanos en busca de imágenes de color y sentimiento». (7)

A la llarga el cacicat artístic hagué de reconèixer les qualitats de Gelabert. I darrera el clan acadèmic, el públic. Ja, cap a 1905, Torrandell constata: «Antes el parecer unánime consistía en declarar que los cuadros de Gelabert no se veían bien, no se sabía qué representaban... Ahora todas tienen sus admiradores...» (8). Això, abans de la Gran Guerra. Més tard, a la dècada dels vint als trenta, Gelabert passa a ser quasi un pintor tradicional, amb la invasió d'avantguardes. La crítica més jove i més inquieta (els Joan Alomar, els Ernest Dethorey, els Miquel Angel Colomar) es deixa fascinar per l'ultraisme i el surrealisme. Gelabert es manté fidel a les seves constants estètiques. A Dalí, no el va comprendre ni acceptar mai.

Però fins i tot els crítics d'avantguarda tenen paraules elogioses per Gelabert. Així diu Joan Alomar: «Temperamentalmente es un místico. Dijérase que se acerca a la naturaleza sigilosamente, con religioso respeto, como si entrara en un templo.» (9) Paraules que recorden les del seu pare Gabriel o les de Miquel dels Sants Oliver quan, cap a 1900 glossaven el Modernisme de Mir o de Rusiñol. En canvi l'opinió de Joan Alomar és manifestada a 1928. En el fons hi ha una gran afinitat amb el que havia expressat Junoy a 1921: Gelabert sent la natura com els artistes japonesos, amb aquesta sort de misticisme quasi panteista, que el fa identificar-se amb ella. L'etern orientalisme «fi de siècle».

El crític Ernest Dethorey, també pertanyent a la jove generació, afirma: «Antoni Gelabert és un dels pintors més segurs d'ell mateix. No ha evolucionat gaire. El que ha evolucionat és estat el gust del públic.» (10) És a dir Dethorey confirmava el que més de vint anys abans, havia ja vist Torrandell: l'acceptació de Gelabert pel gran

públic. «La pintura de Gelabert no defrauda —continua Dethorey—. No defrauda la mesocràcia perquè hi ha en els quadres el suficient verisme per a relacionar-los amb els paratges que idealitzen. Tampoc defrauda l'élite perquè hi ha en les obres una preocupació de síntesi, de simplificació, d'allunyament del detallisme». (11) Malgrat els nous corrents estètics, els crítics de la generació del noucentisme i l'ultraisme, reconeixen la solidesa de Gelabert, pel que té d'autèntic, i, en les seves apreciacions arriben a coincidir amb els intel·lectuals de la generació anterior, la que va ésser destinada a sofrir l'impacte del Modernisme.

L'ESTIL

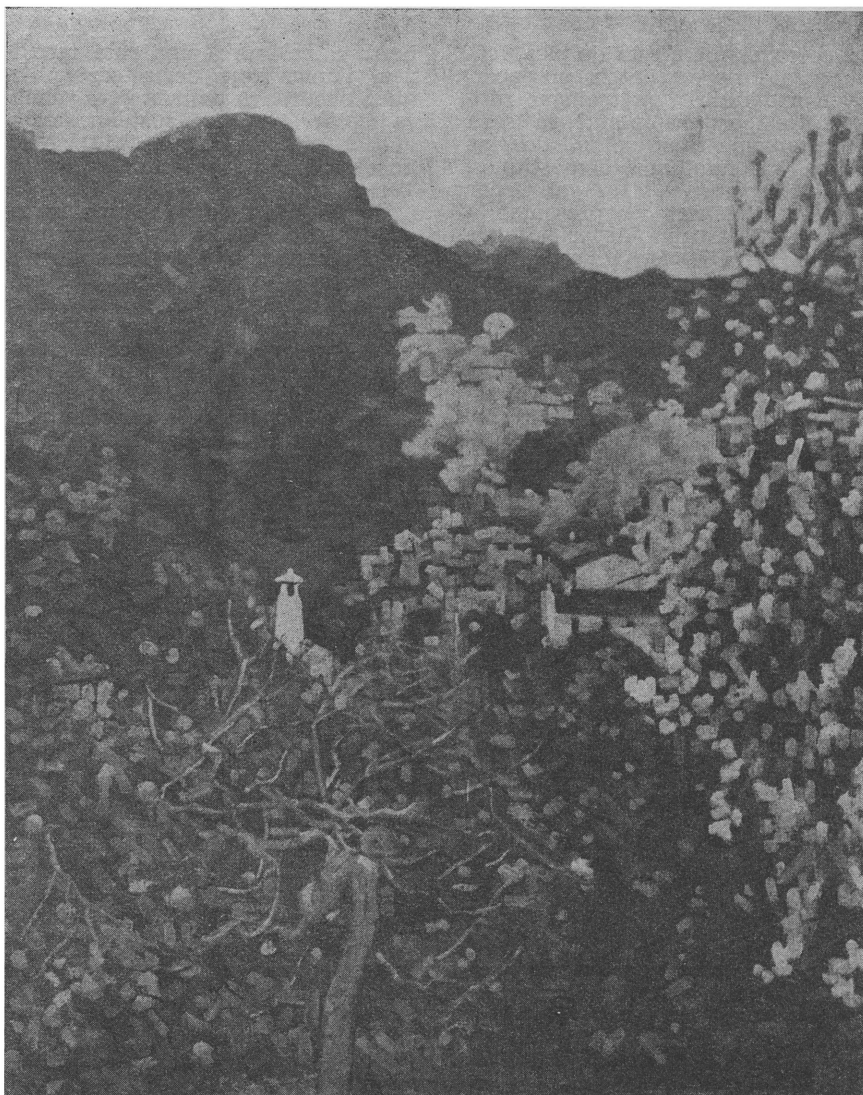
Més que res, Gelabert és un gran solitari. La seva obra es presenta com la manifestació d'una vocació insubornable. El seu estil reflexa una certa dualitat, que és la dualitat Modernisme-Impressionisme, la mateixa que va patir Rusiñol. Per un temperament cíclic com el seu, d'una sensibilitat quasi malaltissa, aquesta oscil·lació entre els dos extrems estètics és el reflexe de les seves pròpies oscil·lacions psíquiques. Així participa de l'exaltació de la llum, de les vibracions lluminiques, de les pinzellades breus, de les audàcies tècniques de l'impressionisme. I sobretot de l'hedonisme que l'estil i la tècnica impressionistes comporten. D'altra banda també utilitza, millor dit, s'identifica del tot amb l'esperit del Modernisme: els matisos, les gradacions de tonalitat, l'atreuiment del color, la musicalitat, fins i tot el gust pel decorativisme i la fantasia, fins arribar a una mena de morbidesa, tan característiques de l'estètica modernista.

De la seva primera època té obres plenes d'intensitat, reflexe d'un temperament vigorós. Així el Claustre de Sant Francesc i la Processó del Corpus a Cort. Aquesta darrera obra és, potser, el millor exemple de la vessant impressionista de Gelabert i, sens dubte, una de les seves millors obres. El dibuix és ferm i segur. La llum intensa, i el contrast entre la zona il·luminada i la zona d'ombra està plenament aconseguit. El color, amb predomini de grocs i de vermells, uns vermells agressius, bruts, quasi de plaça de toros, ajuda a trametre aquesta sensació de festa popular... La representació del formiguer humà, dels que van a la processó i dels que la veuen, és aconseguida convertint les figures en taques. L'atmosfera vibrant, la profunditat, el moviment de la processó passant per davant la façana de l'Ajuntament, violentament il·luminada per un sol de mig capves-

pre al començament de l'estiu, tot, amb una paraula, es pot dir que està plenament realitzat. Tot ha estat enllestit amb valentia i el resultat és del tot satisfactori. Amb aquesta sola obra es justifica la vocació de Gelabert. «La Processó del Corpus» és magnífica i potser el millor comentari que se'n pot fer és que constitueix un vertader exemple antològic de les possibilitats de l'impressionisme aplicada a les violències de la llum mediterrània. Amb ella Gelabert es fa cronista i testimoni de la Ciutat a la seva època.

Així com pinta d'aquesta manera exultant, també pinta amb melancònia: aqueixa melancònia que era el «mal du siècle». Estelrich el qualificà de «elegíac del nostre paisatge». (12) Això és cert sols en part. Perquè si bé a vegades la dolcesa de la llum i de les tonalitats o els jocs fantasiosos del color carreguen les seves obres de melangia; també cal dir que en altres presenta el seu caire fresc i espontani: així en l'exuberància de tarongers i amaters florits de l'hivern mallorquí, en la representació dels cantils de la costa amb pins que davallen fins la mar; en la versió del *Teix des de Deià*, l'empit oscur, en ombra, i sols el cims il·luminats: versió cent per cent realista i tanmateix sublimada per la màgia d'una transposició fidel al llenc de la lluminositat del cel.

En canvi altres vegades es mostra en la vessant modernista. Passa d'un protagonisme de la llum a un protagonisme del color.. Gelabert posseïa una sensibilitat quasi «fauve» pel color. Sap contrastar els obscurs i intensos amb els clars i pàl·lids. A vegades utilitza una policromia rica i exuberant i els seus quadros són vertaders mosaics d'empastades i pinzellades de vermell, de verd, de rosat, d'atzur, de groc, d'anyil. En altres casos són quasi simfonietes monocromes: així l'ametller com bromera de neu, com blavetja; la planta d'hostenísies rosades sobre un fons color de foc, decoratiu com a broderia de mantell de Manila i que recorda el preciosisme d'Anglada. Cal citar, sobretot, una «marina» wistheriana, musical, verdadera simfonia de blaus argentats de nit. En certes obres Gelabert, malgrat la seva incomprensió per Dalí i pel surrealisme, mostra una especial capacitat per crear una atmosfera irreal, quasi onírica. Per exemple, en *El Calvari de Pollença*, una de les més belles entre les seves obres, en la qual la composició de la muntanya piramidal i morada, els xiprers verd-negre, el cel clar del fons, les figures humanes de primer terme i el cercle màgic de la lluna, suggereix, sota l'aparença normal quelcom d'allucinació de visionari...

També qualque altre visió lírica de la Seu, la Catedral marina de la Ciutat de Mallorca, quan encara es podria pintar així, com una nau varada vora les ones, amb il·luminació de sol ponent. O bé la Torre de Paraires a Porto-Pi i la seva imatge reflexada a les aigües, tan fantàstica la torre real com la torre invertida de la imatge. Segons com, pot fer l'efecte d'un teló teatral per a decorar una òpera o un ballet fantasiosos. Però és, sobretot, la visió subjectiva, plena d'elements subliminals, d'un paisatge ja desparegut.

ELS EMPARRATS DE DEIÀ

Deià es va convertir en el refugi esplèndid de Gelabert. I a Deià pintaria aquell paisatge de privilegi. Seria, molt especialment, el pintor dels emparats: ja d'un verd quasi tropical en contrast amb les ombres violetes; ja de color de mel enfront la mar blavíssima. Aquí, aquella seva sensibilitat «fauvista»

(2) Idem. a «La Almudaina» - 13 d'Octubre de 1905.

(3) MULET, Antoni: a «La Almudaina» 4 de Febrer de 1915.

(4) ALOMAR, Gabriel: Catàleg per l'Exposició del 15 al 31 de Gener de 1918 a les Galeries Laietanes, de Barcelona.

(5) ESTELRICH, Joan: Carta personal a Antoni Gelabert, datada a Ciutat de Mallorca a 23 de Maig de 1921.

(6) A «La Publicidad», «La Renaixença», «Diario de Barcelona», «La Veu de Catalunya»... n'any 1902.

(7) JUNOY, Josep M.: a «El Día» - 27 de Novembre de 1921.

(8) TORRANDELL, Joan: a «La Almudaina» - 13 d'Octubre de 1905.

(9) ALOMAR, Joan: Catàleg per l'Exposició dels Emparrats de Mallorca, a les Galeries Costa, del 24 de Desembre de 1928 al 6 de Gener de 1929.

(10) DETHOREY, Ernest M.: «Noticiari: Exposicions» a «La Nostra Terra» n.º 13 Any II - Gener de 1929.

(11) Id. Id.

(12) ESTELRICH, Joan: a un retrat dedicat a Gelabert.

del color, es manifesta de ple. Mentre la majoria de pintors no encertaven a defugir d'un realisme rutinari, Gelabert va pintar la seva interpretació transcendida de las parres, tan familiar i domèstiques.

Del Desembre de 1928 al Gener de 1929, Gelabert va presentar a Galeries Costa una exposició dels emparrats de Deià. Aquesta sèrie constitueix una verdadera antologia de les parres, vertader homenatge al paisatge deianenc. I, en certa manera, degut a la circumstància tràgica de la mort esdevinguda poc després, adquireix la dimensió de testament artístic del pintor.

Encara, a 1931, en faria una altra, d'exposició, a les mateixes Galeries Costa. Després, la mort. Cal citar la ressenya feta per Bartomeu Bauça i Castanyer, on es glossava l'obra i la vida de Gela-

bert: «...es marcà una ruta rectilínea, l'única que devia seguir: la que concordava amb la seva manera d'esser i que va sostenir fins a l'últim, valerosament». (13) Això ho escrivia a la revista *La Nostra Terra*.

També a *La Nostra Terra*, avançada i baluard del Noucentisme, i precisament fent el comentari a l'exposició dels emparrats, el crític Ernest Dethorey, feia la millor definició de la pintura de Gelabert i del propi pintor: «cada un d'aquests parrals seus és una estrofa del magnífic poema pictòric que forma el conjunt. L'esperit del pintor s'ha recreat en la creació, traslladant a la tela la situació i el seu estat anímic, com el poeta que posa a cada estrofa les més íntimes sensacions. Els parrals de Gelabert tenen del seu estat d'ànima en el moment de l'execució, En un

fa cantar els verds amb alegria fresca, en altres s'exalten les coloracions que s'idealitzen, en un altre d'harmonia blava. Hi ha parrals d'una gran poesia en la composició, altre d'harmonia rosada; i fins i tot no faltava en aquest poema l'estrofa trista del crepuscle, ni tampoc l'estrofa patètica del parral a la tardor, quan les fulles s'esgregeixen». (14) L'eterna dicotomia del Modernisme. Però «l'age d'or» ja havia passat.

MANUELA ALCOVER

(13) BAUÇA I CASTAÑER, Bartomeu: «L'art d'Antoni Gelabert» a «La Nostra Terra» n.º 50 - Any V - Febrer de 1932.

(14) DETHOREY, Ernest M.: «Noticiari-Exposicions» a «La Nostra Terra» n.º 13 Any II - Gener de 1929.

Conèixer el present per millorar el futur

Llorenç Capellà, Mallorca i el món obrer

B. Cañellas i F. Vidal,

L'oposició antifranquista a les Illes

J. M.ª Quintana, Els menorquins i l'autonomia

Tres aspectes importants de la realitat política d'avui

EDITORIAL MOLL
Torre de l'Amor, 4
Palma de Mallorca

Distribució: LLIBRES MALLORCA
Fortuny, 5 - Tel. 21 35 98
Palma de Mallorca

ANTONI GELABERT

Esbós biogràfic (I)

per Miquel Pons

El 15 de juny es compliren cent anys rodons del naixement de N'Antoni Gelabert i Massot al carrer de la Ferreria, 82. El seu pare Bartomeu tenia una barberia al carrer de la Luz, n.º 6, a l'Illeta de Cort, enderrocada pel picot municipal l'any 1921. La barberia s'anomenava «Millán» i devia atendre almanco un cert sector del senyoriu ciutadà. L'ofici familiar devia passar de pare a fill, del pare, que moriria als cinquanta anys, al fill, que l'acceptaria amb les dents estretes i amb més vocació pel dibuix i la pintura que per les barbes. Mentrestant els oficials es dedicaven a tallar cabells i afeitar. N'Antoni Gelabert treia apunts, àgils i fermes, dels barbers com En Ramon Dochao de llargues barbes i la clientela.

Tanmateix l'estimava ben poc, a la barberia, i molt l'art. N'Antoni Gelabert anava a l'Acadèmia de Dibuix instal·lada al Consolat de Mar i allà practicava la que esdevendria vocació total. La seva dèria per la pintura, com també la seva amistat, seria plenament estimada per aquell grup de mestres, que a finals del segle XIX i principis del XX arribaren a Mallorca, descobriren la seva bellesa salvatge i única i cadascun la plasmava de manera diferent a les seves teles. Russiñol, Mir, Anglada Camarassa, Bernareg-

gi, Cittadini, Sargent, Blanes Viale, Junyent i tants d'altres que no sols pintaren sinó que lligaren una amistat amb En Gelabert ben palesa a la dilatada i sincera correspondència. L'home i l'artista, l'humanament tímid i l'espiritualment sensible en sortiren guanyant amb l'amistat oberta i la lliçó d'estètica dels pintors catalans i forasters, que reberen amb entusiasme l'exposició d'En Gelabert al «Foment de la Pintura i de l'Escultura» tot a la contra del grup acadèmic ciutadà. La reacció no es fa esperar i Russiñol i Mir li prepararen una exposició a la barcelonina «Sala Parès». L'èxit l'acompanyà de bell nou i a partir d'aquí els seus paisans començaren a pensar que En Gelabert era alguna cosa més que el barber de la «Millán» si bé no l'admetria tota la societat ni llavors ni mai. Sembla que fou don Joan Sureda i Bimet que el ginyà a encotillar-se un frac per assistir a una festa d'alta societat ¿a Capitanía? on l'increpà un emmendonat senyor, estranyat de la presència del seu barber. (I pensar que avui—diuen— que al «Círcol Mallorquí» hi dinen gitanos i tot). És ben cert que la bona societat no li feia cas. Passats els anys un «botifarra» es dolia que no tenia ni un dibuix d'En Gelabert.

A 1903 viatja a París —hi tornaria

l'any 1912— amb la pintora Pilar Montaner, la pintora dels hostes del seu marit don Joan Sureda i de les oliveres valldemossines. Estim molt un dibuix d'En Gelabert amb dona Pilar copiant al Louvre. Retrobament amb Picasso. **Amigo Gelabert acabo de cumplir 19 años.** Adéu. P. R. Picasso, li havia escrit el contertuli d'Els Quatre Gats. ¿És Pau Picasso el jove retratat amb En Gelabert potser al seu estudi? Si s'aconsegüís la identificació tendríem una prova, tan cercada, de Picasso a Mallorca. A París, Picasso dibuixa un perfil d'En Gelabert com a 1901 l'havia retratat Ramon Cases. El retorn de París significaria ales i aires nous per als dos pintors amics. En Gelabert exposà al «Círcol de Belles Arts» obra realitzada a París. Una força humana i pictòrica empenyen el pintor, blanc dels elogis i de les ires de la crítica contradictòria. El pintor no

(1) Per a completar les meves notes sobre N'Antoni Gelabert he consultat el llibre de recent publicació **El pintor Antonio Gelabert (1877-1977)** de Rafael Perelló Paradelo, Impremta Mossèn Alcover, Ciutat, i per alguns detalls l'hereu d'En Gelabert, Bartomeu Riera i a S. B. «Busser». A tots moltes de gràcies.

reposa i alterna la dedicació a la pintura amb la barberia, quan l'hauria d'haver abandonada per ser sols pintor. La primavera de 1906 el trobam al Museu del Prado també amb Pilar Montaner, segons cartes de la pintora. Exposicions a Madrid, «Belles Arts» el mateix 1906, «Nacional de Belles Arts», 1910, «Belles Arts» de Barcelona, 1911, amb menció honorífica. Al «Veloz Sport Balear», 1915, mostra **Impressions de Mallorca**, millor **Impressions de Pollença**, que dotava quasi la totalitat de l'exposició. En Gelabert passava temporades a Pollença on vivia la seva germana Francesca casada amb Pere Riera, Administrador de Correus. El 15 seria l'any de l'exposició a Ca'n Bestard, de Pollença, d'aquesta Pollença, **apoteosi del paisatge de Mallorca**, que l'inspiraria **La lluna la pruna**, **La mar petita**, **El meu Calvari**, **La tomba d'En Costa**, ... D'aquesta Pollença, que atrauria En Mir, Russiñol, Cittadini, Anglada Camarassa, Degouve de Nuncqués, ...

Si aprovam l'acarament entre el silenci del pintor Gelabert, no oblidem el seu ofici de barber, i el **belicoso y teorizado Unamuno**, a la barberia d'En Gelabert —ara desempolvat per la publicació de **La ciutat desvaïda** de Màrius Verdguer— cal situar-nos a l'estiu de 1916, quan Unamuno vengué: «Ape-

nas terminadas las tareas del curso, me vine a esta bendita tierra de Mallorca ... a descansar un poco».

Si és històric el crit de **Mueran los catedráticos!**, de boca d'En Gelabert, té molt de superació i d'alliberament.

El 17 collabora a una col·lectiva de nadius i forans a «La Veda» i a la «Sala Reig» de Barcelona, torna a exposar a 1918, i aquesta vegada presentat p'En Gabriel Alomar, a les «Galerias Laietanes» de la Ciutat dels Comtes.

Es Màrius Verdguer que conta el descobriment, i la consagració, de la **Casa dels Poetes** —li escauria dels Artistes— on poetes i pintors sentien l'atracció del mar, de la ciutat vella, dels edificis seculars. I pausadament, la casa d'En Gelabert es convertia en un autèntic museu, aquesta mena d'enquadrenació dels esperits sensibles. Pintura i escultura antigues, ceràmiques de diversa procedència i la de reflexes metàl·lics, mobles, miralls, llibres dedicats pels literats de l'hora... Col·lecció que el consistori de Cort negocià i que avui guarda gelosament, el seu hereu Bartomeu Riera. L'estimació d'En Gelabert a les antigalles l'agermana amb Francisco Bernareggi —de qui En Gelabert ens deixà un retrat a llapis—, que convertí cada un dels domicilis ma-

llorquins Biniaraix, Sóller, Santanyí, Corp Mari de Ciutat i Ca'n Frau de Gènova, ... en una acollidora llar, amb molt de museu, amb tot lo mallorquí i no mallorquí, que es podia trobar amb facilitat aleshores a Mallorca.

La humanitat, el tot cor d'En Gelabert a més d'intimar amb els pintors forans, més que amb els nostres tan fins i acadèmics, intimà amb els homes de lletres com Joan Alcover, Gabriel Alomar, Llorenç Ribera, Joan Estelrich, Fèlix Escalles, Miquel dels Sants Oliver, ... i potser Rubén Darío amic dels senyors Sureda-Montaner.

Després que fou tirada abaix l'Illeta de Cort, la barberia Millán s'instal·là a damunt Ca'n Buades, a Cort, on En Gelabert continuà vinculat a l'ofici familiar. Passaren uns anys i resolgué traspassar el negoci a Ramon Dochao. En Gelabert abandonà Cort per anar a viure a un pis de l'eixample, al carrer del Rei Sans, 20. ¿Havia arribat el moment en què En Gelabert s'entregaria a la passió de la pintura? ¿S'havia decidit ser pintor de bon veres seguint els consells dels amics, que coneixien les seves aptituds, enfrontant-se al «crític reventador» com l'anomenava En Russiñol, i als altres pintors que no veien més lluny de la vidriera acadèmica?

FAJAS **Reina** CORSETERIA

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Ca'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Xocolata amb ensaimades calentes
Gelats i quemullars
Obert tot lo dia

C/. Fiol, 11

Tel. 211653

Ciutat

Les depressions i les crisis, que sofria freqüentment En Gelabert requerien paraules d'encoratjament més que d'anihilació. No era bo per a Gelabert viure sols de records i escoltant la música dels clàssics, especialment de Beethoven.

L'any 1921 —any del Manifest Ultraista— exposà al rejuenit «Salonet Arab» de «La Veda». L'inconformista Miquel Angel Colomar havia d'escriure coses com aquestes: «La Mallorca superficial de los «americanos» es muy distinta de la espiritual de Gelabert. Unos pintan el cuerpo; ese otro el alma...».

Dins la vida de N'Antoni Gelabert, com dins tota vida d'home, hi ha una dona, no discutiguem quina. Clara Lucena i Sagrera és la dona dins la vida d'En Gelabert. Clara Lucena era felanitxera i com a felanitxera bella i agraciada, com diu l'Arxiduc de les dones de Felanitx, i vestia de pagesa i així la pintà Blanes Viale. Després de la mort de Bartomeu Gelabert, pare del pintor, Clara Lucena, molt nina, anà a viure amb els Gelabert. Quan la germana del pintor va contreure matrimoni, Clara Lucena continuà vivint amb el pintor. En Bartomeu Riera recorda que tenia pocs anys i l'enviaven a dormir amb la tia Clara —suposam que amb una finalitat ben manifesta— que fins a 1928 no es lligaria canònicament amb N'Antoni Gelabert. Clara Lucena, la **brava morena**, qualificatiu de Bernareggi —m'ho sembla de Bernareggi— segons uns i segons altres de Nocetti, fou un preciat model per a Gelabert —sens oblidar la mare del pintor Joana Anna Massot i els nebots i el ca «Sigfrido»— com en donen testimoniats els olis, dibuixos, apunts de la suggestiva camperola. Segons el pintor Bruno Beran el retrat de Clara Lucena al balancí és un dels llenços museables.

En Gelabert havia pintat molts d'indrets de Ciutat, la Seu, la murada, el Port amb barques i Bellver al fons, El Jonquet, aspectes de la vida ciutadana com la processó del Corpus, el ball de màsques al Líric, escenes de carrer i de mercat. La dimensió del seu interior, capficat per les depressions, no es podia entotsolar ni gaudir entre els edificis nous de l'eixampla. Precisa-va d'un contacte més directe amb la naturelesa. Deià li proporcionaria una altra tranquil·litat: el mar, la muntanya, els arbres, el poble, ... Tot era autèntic. A Deià comprà Son Fonch on l'acompanyaria fins a la mort la fidelitat de Clara Lucena. I a Deià sojornà i pintà i pintà més parrals que, amb els realitzats a altres contrades, componrien l'exposició d'**Emparrats**, presentada per Joan Alomar, que el dissabte de Nadal del seu 1928 —i meu— inaugurarà a les «Galeries Cos-

ta» de Josep Costa i Ferrer, el famós «Picarol». Parral de la Marquesa Desbrull, de Ca Na Picarola, de dona Rosa de Son Ametller, de Ca'n Fusimany de Deià, parral de l'enamorada, de la cegueta, de Ca'n Coronat, ... Parres germanes de tantes parres que tenen un carrer a molts de pobles i de la **última parral callejera** llegida per Bernareggi a l'homenatge a n'En Gelabert. Els **Emparrats** senyalarien el moment més atrevit i decisiu de la pintura gelabertiana. Un ric empastament, una valenta colorització, un nou

Santiago Rusiñol i A. Gelabert,
París 1903

enfocament de l'auto-anomenat **Escolà de Deià**. Al moment ho apuntà la crítica. Ara, després d'haver vist unes mostres a la novella «Bearn», tots hi estam d'acord. Dethorey acaba d'enviar des de Suècia una còpia de la crítica de **El Dia**. El 4 de gener de 1929 l'Hotel Victòria acollia l'homenatge que la plana major de les Arts tributava a En Gelabert.

Amb franquesa, Deià no devia ser l'espai més idoni per un home intimament torturat. Les nits llargues, la contemplació del foc, el gris i la boira dominants, l'angoixa, ... A Deià concep la idea d'un **Via-Crucis**, que fitaria carrerons i façanes. Tal vegada hi havia una imatge del seu interior. A Deià arribaren les notícies de la mort dels seus amics estimats. A Deià no li bastaren la dedicació a la pintura i la fidelitat de Clara Lucena. Sembla que Ferran Estades l'alliberà d'un tret de revòlver a una aguar-

dada sortida de sol. Aquesta vegada se salvà encara. El 24 de desembre del 31, Joan Antoni Fuster Valiente li escrigué: «... además te saludo como futuro compañero de la escuela de Artes y Oficios. Salud y que el proximo Nadal ja estiguem colocats y que la republica sen recordi de nosaltros que sempre **badam...**». El 9 de gener del 32 arribà una tarja postal escrita a màquina i tinta violeta i segell de la Segona República. «Amic Toni: Maniobres subreptícies comprometen la teva conservaduria. Ton amic, Miquel, Saludos a Clara». ¿Qui era aquest Miquel, el metge Sureda i Blanes pare d'En Josep Francesc, que de nin pintava amb En Gelabert, o Miquel Ferrà? El nomenament fou per Fuster Valiente, que no va prendre possessió. Quins dies degueren acompanyar al pintor Gelabert fins que el 32 fred de gener acabà la lluita personal amb la vida! Al redòs de l'estudi, optà per finir la pròpia existència. Deixava com hereva Clara Lucena. El seu nebot Bartomeu Riera acompanyat del retratista de Pollença, Guillem Bestard, per la tarda acudiren a Son Fonch. El doctor Marià Rovira de Sóller certifica la defunció. Al cementiri de Deià, a la vora de l'altre pintor Antoni Ribes Prats foren col·locades les despulles.

* * *

Dins el maig —juny 77, l'any del primer centenari de la naixença de N'Antoni Gelabert, la Galeria «Bearn» ha escollit l'obra del pintor impressionista-modernista-mallorquí per a la seva inauguració i també com a just homenatge al pintor Gelabert.

Casa del Pintor
Cala Figuera de Santanyí
juny 1977.

MIQUEL PONS

Aquestes paraules foren dites al cementiri de Deià, el 17 de maig, amb motiu de l'ofrena de roses a la tomba d'Antoni Gelabert pels amics de «Bearn», amb l'avinentesa de la inauguració de la galeria amb una exposició-homenatge al pintor a punt de complir-se el primer centenari de sa naixença. La foto presenta Miquel Pons llegint el parlament que reproduïm.

Amic Antoni Gelabert

Amic Antoni Gelabert:

Perdona si et dic amic però, saps, fa tant de temps que vaig triar la teva amistat per a tenir-te a casa, en els que se seuen a taula o guaiten des de les parets són els amics amb qui tenc conversa tirada.

Per aquesta raó t'anomené amic, Antoni Gelabert, i, a vegades, he estat temptat de manllevar una veu, escaient per a la benaventurança o pel crit més subversiu, i cridar-te:

—Llàtzer, perdó, Antoni Gelabert, desperta i pinta.

Pobre de mi, que no tenc ni veu ni gest de miracle sinó una bona voluntat de penjar tanyades d'olivera a cada branca de portal. A cada branca de portal rodó i blanquíssim de calç, que es diu Deià, al teu Deià, cantat, també, per aquell altre, que sofria entre calrades d'amor i de mort i nomia Joan Alcover. I cantat per tu, Antoni Gelabert, que feres de Deià la teva pròpia obra, la teva pròpia vida, la teva pròpia mort.

Aquí t'engatares de llum, aquí bastires columnes perquè l'enamorada parra somniàs. Aquí primfilares i arrodinaires la gerreta felanitxera, la fidel Clara Lucena, i aquí, com Catul a Lèsbia, l'estimares a cents i a mils de vegades, amb el mateix foc de la posta de sol dins el mar.

I aquí... Era gener amb lluna groga. ¿Hi havia neu al Teix? Per Sant Pau podarien les negres sarments de les parres. La façana tornaria violeta. L'aigua frissosa empenyeria els còdols... Era gener i era l'hora teva, la teva exactíssima hora que amb els nus dels dits tocava a les portes de Son Fonch.

Pobre Antoni Gelabert! Tot el teu sofriment, totes les nafres et brescaren. Tot el mal i la ràbia de què és capaç l'home prepararen la teva hora i la barca solcà la mar. Els xiprers prengueren un verd més obscur. Tu tornares cap a la terra.

Amic Antoni Gelabert. No era just que l'intens dolor per la teva absència romangués sense recompensa, orfa de possibilitats de veure oberts els balcons i les finestres a sobre el paisatge: Pollença, Sóller, Deià, Biniaraitx, Ciutat..., els hortets casolans, el fessers senyoriais, les ombres blaves de les parres, les taques de sol, la Seu —que avui té l'espill del mar reblit de pedruscada— i també a la intimitat del saló amb retrats de família.

No ha fet falta la veu manlleuada que cridàs: Llàtzer, perdó, Antoni Gelabert, desperta i pinta perquè «Bearn» —on floriren les roses a les raconeres barroques— ens parla que Antoni Gelabert és viu, que, donades unes pinzellades, els darrers retocs a un roquissar, a un celatge, a la vela d'un llaüt..., descansa, reposa, escolta el quotidià Beethoven, la Missa solemnis, que fa girar la gramola.

I perquè ets viu i reposes, amic Antoni Gelabert —florit amb cent primaveres— és perquè venim avui amb roses de la teva, i nostra, primavera 77, al cementiri mariner i camperol, de Deià, on està amarrada la teva barca.

Amic Antoni Gelabert, gràcies per la teva presència.

MIQUEL PONS

Deià, 17 de maig 1977.

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

Sempre
a l'avantguarda de
l'Art

La veu de la crítica sobre Antoni Gelabert

A. Gelabert vist per Bartomeu Mas

Amic caríssim: Torno ara de la meua excursió, i de les meves conferències, per terres de la dolça França. Us havia promès uns mots sobre la vostra darrera Exposició a la Veda, que no vaig tenir temps d'escriure després de la nostra visita al saló. No sé si ara podré reconstruir de memòria, absolutament, les meves impressions i repetir-vos per escrit tot això que espontàniament, de primer entuvi, us vaig dir davant les teles. Temo que molt d'això que penso de vós i del vostre art, em romanguí dins el tinter per manca dels objectes que tornin a formular els judicis ja fets i verbalment expressats.

La primera de les virtuts que em plau trobar en vós és la virtut de la limitació voluntària, que és en la vostra personalitat artística això mateix que la vostra modestia natural en la personalitat ciutadana. Teníeu una idea, potser massa modesta i tot, de les vostres facultats, i, posat a estructurar la vostra obra, heveu limitat els vostres temes i heveu limitat també els vostres recursos tècnics. Això us ha fet sobri, segur, àdhuc un poc rígid. Això us ha donat una seriositat extrema. Qualitat a retenir: la vostra pintura és seriosa, digna, de cap a peus. No hi ha jocs, ni balls, ni extremismes infantívols o genials.

Per això l'evolució dels vostres progressos no s'és efectuada a salts o per inspiracions momentànies. Segur de les passes donades, heu gosat a donar-ne algunes més. De les tenuïtats i dels simplicitats d'abans, heu passat poc a poc a efectes i complicacions que ja manifesten més audàcia. La vostra darrera exposició (cal retenir-ho també) senyala, en les obres més recents, aquesta passa donada cap a un brillant desplegament del vostre art. El camí que us heveu fet és ferm; podeu caminar-hi sense por. Endavant.

L'altra virtut essencial és el vostre expressionisme sense vacil·lacions. Sobre tot en les notes de menors pretensions, en els racons de paisatge, en els estudis, aconseguí la màxima expressió amb la mínima quantitat de recursos. S'hi endevina una visió segura i el toc de pintura just, únic, des del primer moment de la concepció. El toc mateix en la ment creadora i en el pinzell

aplicat sobre la tela definitivament. Això no s'observa tan clar en les obres de major tamany, sobre tot aquelles que volen perpetuar antigues construccions ciutadanes, on es veu una elaboració molt lenta, un treball pacient i una quasi artificiositat.

Jo crec, en resum, que les seguretats aconseguides, us permeten anar més enllà. Alguns efectes de llum molt ben resolts (crec recordar un fragment de les costes de Deià i un fort raig de sol) i aquell mateix interior verd, tan discutit, són penyor de vostre domini tècnic. En les obres que us donen caràcter sou sovint cru, adust, poc matisat, però això, al meu parer, com he indicat abans, és més tot limitació voluntària, no incapacitat, i sobre tot influència del vostre temperament moral sobre la vostra pintura.

Perquè —i això cal remarcar-ho— el caire que predomina en el vostre esperit és el caire elegíac; no la tendra elegia superficial d'un Russiñol, per exemple; sinó un sentiment elegíac pregon i substancial en el vostre temperament. A això atribueixo el vostre amor a les ruïnes ciutadanes, la vostra predilecció, dins el conjunt de l'obra, pels tons crepusculars o ombrívols; a això atribueixo també la vostra natura freda, primitivista, quasi desolada. Si no record malament, hi ha un fragment de la costa brava que vós heveu despul·lat de tota fulguració joiosa, presentant-lo amb la major severitat. Més val així: més val que vos us mengeu l'alegre lluentor de la costa, que no que aquesta lluentor es mangés a vós, com a passat a tants d'altres.

No res més se m'acut ara dir-vos, sinó que sóc sempre de vós fervent amic i admirador humil.

JOAN ESTELRICH.

Mallorca, 23 maig 1921

Es Antonio Gelabert, al par que un hombre dotado de la rara virtud de la modestia, un pintor que conoce a fondo su arte, que tiene un claro concepto de lo que es la pintura y que pone siempre en sus obras la sinceridad y honradez que son patrimonio de los buenos artistas. Su técnica difiere bastante de la tradicional mallorquina —objetivista y académica— y le acerca a la escuela impresionista, de la que ha asimilado la sobriedad y precisión en la pincelada. Temperamentalmente es un místico: gusta del silencio de los paisajes velados por atardeceres grises, de la ascética rigidez de los cipreses y de los estanques dormidos. Dijérase que se acerca a la naturaleza sigilosamente, con religioso respeto, como se entra en un templo, para no alterar la placidez del momento y captarla en sus telas.

Toda su ejecutoria nos habla de un artista que sabe reflejar su alma —porque la tiene— en su actividad

pictórica y que «ve» y «siente» de una manera personal nuestro paisaje.

Esto hace que su nombre figure entre los más notables pintores de la isla, indígenas y extraños y que se vean siempre con gusto sus exposiciones.

En esta serie de emparrados de Mallorca —expresión de sus excelentes cualidades de artista— refleja Gelabert su ferviente cariño por las bellas cosas típicas de nuestra tierra.

JUAN ALOMAR

N'Antoni Gelabert és un exemple personal de vocació. Ell mateix ha construït la seva persona; és un **autodidacte**. Nascut a l'humil recó de Palma, va sentir l'intuïció de la bellesa artística sota la força lluminica d'aquell paisatge excepcional. En l'educació d'aqueix temperament hi ha una sèrie d'adivinacions qui demostra una ànima d'elegit. Modestament, En Gelabert va lluitar el seu combat amb el filistelisme local, amb la miopia acadèmica, amb l'art d'indústria. Després, una pensió li va permetre completar, amb la visió del Prado i el Louvre, la seva modalitat d'artista. Així va comprendre aquella infusió de l'ànima personal del pintor en l'impassibilitat del model o de la naturalesa, unió qu'és l'essència de l'art; va comprendre que per a tenir dret a nomenar-se pintor calia crear, segons les propies normes internes com un poeta, el paisatge, i no merament copiar-lo, com un tècnic o un hàbil.

Els molts paisatgistes amb estil personal qui acudiren a Mallorca, atrets per l'inestroncable fecunditat artística de l'illa, acabaren de formar la visió genuïna d'En Gelabert. En fi, repetits viatges a París l'iniciaren en tota la gama de les escoles i sub-escoles franceses desde l'impressionisme, qui l'han influït fonamentalment.

Avui presenta a Barcelona, per segona vegada, una exposició. Contemplèu-la sobre tot, com l'ofrena d'una ànima prompta a tots els contagis de l'ultravisó de la bellesa plàstica. Veieu-hi l'esforç d'un home qui ha sabut alliberar-se de la vulgaritat del seu ambient i trobar una dignificació per a la seva vida, aparentment destinada a la més ensopidora placidesa. En Gelabert ha tingut la santa abnegació salvadora de fabricar-se una inquietut.

GABRIEL ALOMAR

Si teniu intenció de comprar res de joieria, confeccions de pell, objectes propis per a obsequi, articles de viatge, perles, porcellanes, quadres d'esmalt, etc., potser tindrem exactament allò que vos interressi.

ENS SENTIREM MOLT
COMPLAGUTS SI TENIU EL
GUST DE VENIR, SENSE
CAP COMPROMÍS PER
PART VOSTRA, A VEURE
LA NOSTRA SELECCIÓ
D'ARTICLES

nacar

Jaume III, 19

Tel. 21 69 06 - 21 69 07 - 21 06 48

Palma de Mallorca

UNA EMPRESA AMB INDISCUTIBLE
VOLUNTAT DE SERVIR BE TOTHOM

(Amb molt de gust vos farem un 10% de
descompte si esmentau aquest anunci)

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

El fet nacional a les Illes

Només vull introduir l'article de n'Ernest Lluch: «Els Països Catalans. La proposta socialista». Convé dir unes paraules fent una mica d'història i de reflexió actual.

Que els pobles de les Illes van avançant, malgrat totes les dificultats, en el procés d'identificació nacional, és un fet. Crec que després de les eleccions de 15 de juny no podem «somiar truites», però sí que, amb la «pseudodemocràcia» que tenim, que hem conquerit els pobles de l'Estat espanyol, hem de tirar endavant. Sembla que la Generalitat de Catalunya torna amb un restabliment provisional; que al País Basc la situació és favorable, els membres dels partits polítics guanyadors (Partit Socialista d'Euskadi-PSOE i Partit Nacionalista Basc) i no en parlem del diputat i senador de l'esquerra nacionalista basca radical que han sortit elegits, tenen ja projectes molt concrets d'actuació per dur endavant el restabliment provisional d'autogovern al País Basc. Galícia sembla que no acaba de dur la situació gaire avançada, però hem de confiar que millorarà aquesta situació. En aquest sentit és molt esperançadora la reunió del 10 de juliol a Guernica dels diputats socialistes elegits a Catalunya, País Basc i Galícia per estudiar la tàctica i estratègia de les reivindicacions autonòmiques. La coordinació és molt necessària i cal començar-la, per això ens hem de felicitar que ja sigui un fet i procurem que els pobles de les Illes no quedin despenjats de les opcions autonòmiques reals i que quedem en un no res o amb una autonomia administrativa que beneficiaria fonamentalment a les classes socials dominants. La lluita és en aquests moments fonamental. La realitat dels pobles de les Illes és aquí; opcions polítiques vàlides, n'hi ha prou, es poden millorar; fins i tot se'n poden fer de noves. Durant la campanya electoral, «marcada» de molt aprop del poder establert, crec que s'han exposat moltes qüestions fonamentals. Hem començat un llarg camí. Hi ha un pacte autonòmic signat per gairebé totes les forces polítiques. Pareix que la normalització de la llengua catalana serà exigida. L'Obra Cultural i el Congrés de Cultura Catalana ja fa temps que han recollit signatures més que suficients. La redacció del Projecte d'Estatut d'Autonomia començarà i amb molt de seny hem de treballar a fons. Hi ha estudis: els de Muriello i Quintana i altres a Menorca; els d'Isidor Marí, Joan Costa i Joan Marí a Eivissa i Formentera. A Mallorca hem de partir del treball que han realitzat la comissió del Col·legi d'Advocats, que fa molts de mesos el comença; l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de Cura, els treballs d'institucions com l'Obra Cultural i el Congrés de Cultura Catalana, els avantprojectes que tinguin els partits polítics, i cal esmentar el PCE a les Illes... Tenim prou material tant econòmic, com polític, cultural, etc. Els aspectes històrics estan establerts. Hem de recu-

perar el que vàrem perdre fonamentalment a partir dels Decrets de Nova Planta del segle XVIII.

Crec que estam a un moment esperançador, amb molt de treball per davant. Cal molta divulgació, explicar a tots els racons l'autonomia política, lligada als interessos de les classes populars. Cal tirar endavant tot tipus de debats damunt la nostra realitat, n'hi ha molts de fets o començats, però hem de suposar que disposarem de millors facilitats amb la restauració de la nostra Universitat. Tot el que vaig dient amb poc ordre està en mans del poble. Serem si volem i deixam totes les punyeteries, i feim una feina seriosa. Crec que estam a un moment en què són necessàries moltes crítiques i autocrítiques.

L'article d'Ernest Lluch que ve a continuació està escrit fa tres mesos. Encara el seu autor no era diputat per Girona amb la coalició Partit Socialista de Catalunya-PSOE, encara treballava a la Universitat de València i militava al Partit Socialista del País Valencià i era dels qui vàrem empènyer perquè fos una realitat la Coordinadora Socialista dels Països Catalans, malgrat moltes resistències, sobretot a Mallorca (i ja és hora de dir les coses clares). Els qui volem un procés progressiu per al nostre poble només veim en la coordinació amb Catalunya i el País Valencià aspectes beneficiosos per al nostre poble. La coordinadora va existir des de febrer de 1976, i va treballar i intervenir públicament en diverses oportunitats, gairebé en totes les possibles (conferències, primer **Encontre de Ciències Socials dels Països Catalans** a Perpinyà, Jornades de debat dels Països Catalans, etc.). La Coordinadora va entrar en crisi amb l'arribada de les perspectives electorals. Supòs que les crítiques i autocrítiques hauran donat les explicacions pertinents al fracàs.

Ara vull remarcar la necessitat de continuar la coordinació però crec que estam a un moment prou complex. Els diputats i senadors socialistes elegits a les Illes i País Valencià haurien de treballar conjuntament a un primer nivell amb els de Catalunya. A la trobada de Guernica, ja esmentada, del passat dia 10 de juliol, hi haurien d'haver participat. La unitat dels socialistes en base a la nostra realitat com a pobles, i per tant amb el dret a un autogovern lligat a la consecució d'una societat socialista, són tasques molt urgents que no podem fer esperar. Els pobles existeixen, les forces polítiques han de donar alternatives. Hi ha fites posades, hem de continuar amb un procés de millorament continu. Sempre endavant i sense por d'haver de rectificar.

Si tenim en compte totes aquestes reflexions, crec que l'article de n'Ernest Lluch és, malgrat els mesos passats, de gran actualitat, de l'hivern ençà.

SEBASTIA SERRA BUSQUETS

Els Països Catalans: la proposta socialista

per Ernest Lluch

ELS PAÏSOS CATALANS: UN PROCÉS UNITARI I DIVERS

Catalunya com el País Valencià o les Illes i àdhuc Catalunya del Nord pertanyen als Països Catalans. Aquest conjunt ve determinat pels vincles comuns socials, culturals i històrics que ens uneixen fins a establir el marc de la nostra comunitat nacional. La nostra posició davant d'aquest fet no és la de la simple constatació o bé l'espera que hi hagi avenços que després legitimitzarem. La nostra actitud ha de ser, com ho és en la tasca de construcció del Front dels treballadors, plenament activa, car en un altre cas ens fariem còmplices dels que exerceixen des de fa segles una dura opressió nacional. Per tant ens trobem i ens volem trobar davant d'un projecte polític a desenvolupar en el qual caldrà treballar teòricament i pràcticament.

La presència dels socialistes en la lluita per l'arrelament dels Països Catalans és antiga i cal dir, sense cap mena de pretensió, que en el camp polític —que abarca el cultural però el trascendeix— la iniciativa ha estat nostra i que afirmem la voluntat de continuar essent-hi. Sense referir-nos a precedents més antics (el que farem més endavant) trobem ja una clara voluntat en els membres del POUM, amb Josep Rovira al davant, quan fundaren el 1943 el Front de la llibertat —antecedent del Moviment Socialista de Catalunya— definint-lo com a «moviment de resistència dels països de llengua catalana». Amb aquestes arrels era normal que quan el 1963 fou fundat el Partit Socialista Valencià ràpidament fossin establertes relacions amb el Moviment Socialista de Catalunya i el Front Nacional de Catalunya. Aquests freqüents contactes polítics són l'antecedent directe de la Coordinadora Socialista dels Països Catalans formada el febrer del 1976 i composta actualment pel Partit Socialista de Catalunya, Partit Socialista a Mallorca de les Illes, Partit Socialista del País Valencià, Moviment Socialista de Menorca i Moviment Socialista d'Eivissa i Formentera. Cal també aquí subratllar sense cap mena d'hegemonisme que la Coordinadora és la instància política amb més pes que treballa políticament sobre els Països Catalans.

Hem utilitzat ratlles més amunt paraules com procés o marc nacional que indiquen l'estat fluid i evolutiu de la consciència de Països Catalans. I ho fem perquè pensem que és un error pensar que la unitat ja està feta i que podem partir de la base d'una homogeneïtzació cultural i política. Aquesta seria una malaltia infantil del nacionalisme, que va emparentada amb la creença que els Països Catalans provenen d'èpoques remotes i sempre anteriors al segle XIII. No estem escarnint, sinó descrivint unes postures concretes. Som altrament ben conscients de com des del segle XVI anà disminuint la consciència unitària i per tant l'accentuació de les diferents consciències regionals facilitada a l'actuar sobre zones amb una personalitat forta. Malgrat tot, sempre quedaren uns fils d'identitat comú que no quedaren desballestats. El mateix record, més o menys mitificat, de la Confederació Catalano-aragonesa i la llengua comuna encara motivaren importants accions conjuntes al darrer terç del segle XVIII. L'inici d'una etapa política moderna cal cercar-lo en els efectes que tingueren les conseqüències de la introducció del mode de producció capitalista i de la lluita per les llibertats polítiques i nacionals.

És en els anys que segueixen a la Revolució de 1868 quan la identitat lingüística i cultural, ja ben clara des de la Renaixença, va essent assumida per polítics republicans i socialistes alhora que plantejada en termes polítics. Roca i Farreras, tan justament destacat per Fèlix Cucurull, és el primer d'un grup on hi figuraran mallorquins tan destacats com Gabriel Alomar. Un text de Roca i Farreras de 1873 ens dirà ben clarament com hi havia ja un pensament ben madur: «Amb València, Catalunya i les Balears pot constituir-se un Estat Federal separat, i pot construir-se també un Estat confederat dividit en províncies descentralitzades; difícilment un Estat federal dintre de si mateix i confederat amb els demés d'Espanya». La difícil via de l'alliberament de la societat civil de tot l'Estat havia d'afectar també la consolidació d'un moviment nacional unitari recolzat en les classes populars. Unes dificultats que ben evidentment estan lligades amb la manca generalitzada d'un procés

d'industrialització autòcton que no estigués ni dislocat ni capitalitzat pel capital estranger, ni tampoc condicionat per l'estructura de la propietat rural d'origen feudal solament transformada en capitalista per mitjà del registre civil i controlada l'exportació agrària pel capitalisme comercial, sovint estranger. Quant no explicaran aquestes mancances del tardà desenvolupament del nacionalisme al País Valencià! Si no existien els prerequisits de la democràcia política, no reduïble tan fàcilment a la democràcia burgesa, és normal que els moviments nacionals també passaren èpoques d'enfosquiment i de retard. És natural també que arribada la Segona República el sentiment d'unitat tornés a aparèixer. Entre els molts testimonis val la pena de subratllar-ne el de Carles Salvador, un altre perifèric tal com passa tan sovint, que m'ha donat a conèixer Enric Lluch: «Voldria... un Estat Català que compregués totes les terres de llengua catalana i el meu País Valencià autònom dins l'Estat Català». Unitat compatible amb la personalitat de cadascuna de les parts és un tret que apareixerà una i altra vegada.

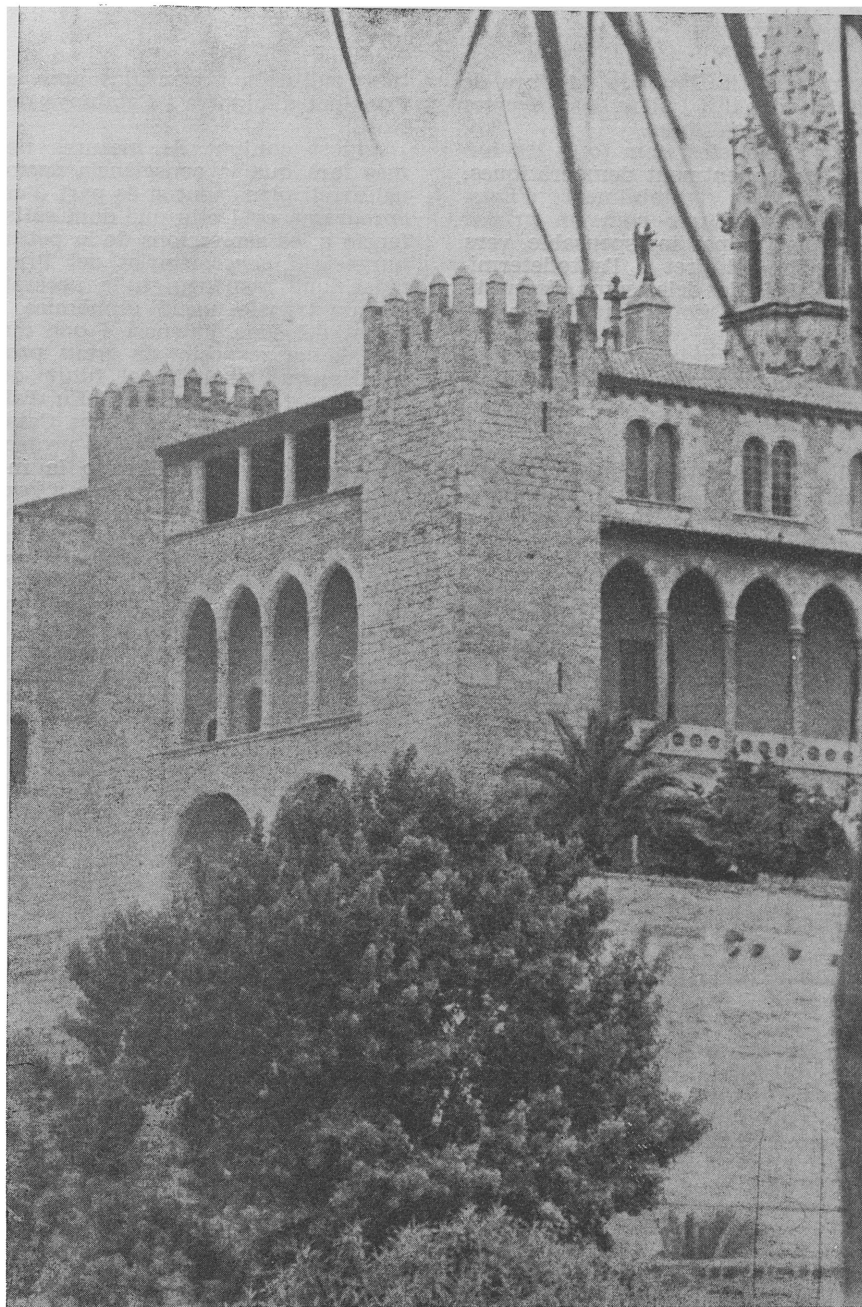
Tot i que no cal oblidar tots aquests antecedents històrics, cal reafirmar ben clarament que l'expansió d'aquest sentiment comunitari és prou ben recent. Joan Reventós ha parlat d'uns «ressorts d'una identificació que semblava sorgir de segles de silenci. Quin fenomen extraordinari, la pervivència secular d'aquestes potencialitats d'identitat popular!». Són els anys 1959-1962, i l'obra de Joan Fuster un dels punts de partida, quan va rebrotant aquesta consciència comuna amb una força que mai havia tingut anteriorment. Diverses formacions polítiques en parlen en els seus programes i d'altres partits refutaran, el que sempre ja és un reconeixement, qualsevol base sòlida al concepte mateix. Les raons per aquest arrelament en els darrers quinze anys són diverses i prenen una força i una novetat especialment remarcables al País Valencià. La industrialització, els problemes creats en una agricultura on l'autocentrament havia crescut, l'avanç general de la lluita per les llibertats, el desenvolupament del nombre d'ocupacions d'intel·lectuals en llocs d'assalariats al mateix

temps que van assumint les reivindicacions nacionals, etc. són alguns dels factors que motiven la nova situació. A les Illes el procés és evidentment més lent. A tot arreu està passant el mateix: els intents de mallorquinització o de valencianització porten més d'hora que tard a plantejar-se el marc nacional dels Països Catalans. Els intents d'un mallorquinisme aïllacionista o d'un valencianisme aïllacionista no troben cap ressò entre els joves fins a la seua desaparició total a l'acabar la dècada dels 60.

TRES POSTURES POLITIQUES

Tres són les postures que han definit les organitzacions polítiques existents sobre els Països Catalans i tenen una posició sobre el tema. La primera és la dels que reconeixen la comunitat lingüística i cultural i per tant veuen necessari que quedin establertes unes polítiques lingüístiques i culturals comunes, com és ben clar i deduïble. Separen prou radicalment la cultura de la política i en aquest darrer aspecte no fan cap proposta concreta. La segona posició és la dels que prenen el marc dels Països Catalans com a una unitat que pràcticament està feta. Així pensen que no cal una organització específica a cadascun dels Països i ni tal sols un Comitè i que les especificitats són prou febles i una simple opció tàctica. Només en el que es refereix als Estatuts d'Autonomia cal parlar-ne de tres, però en tots els altres aspectes que es refereixen a la qüestió nacional cal només referir-se als Països Catalans. La tercera postura no parla solament de lligams de llengua i cultura, sinó de que també cal plantejar la problemàtica a nivell polític. El plantejament parteix sempre de la necessitat de maduració a partir de cadascun dels Països enfortida per una clara coordinació política, amb l'explicitació de que qualsevol avanç ha de ser establert per la lliure voluntat de cadascun dels pobles.

Les tres postures (la primera representada de la millor manera pel FCE-PSUC i la segona pel PSAN) vénen sustentades per forces d'esquerra i els socialistes ens col·loquem en la tercera. Cal subratllar que fins ara els grups de partits que comprenen l'espai polític que va des del centre-dreta al centre-esquerra, fora d'alguna excepció, quan han plantejat el tema ho han fet només a nivell teòric donat que no tenen implantació als tres Països, i per això són un buit respecte a una actitud en el que respecta als Països Catalans. La nostra actitud en canvi intenta ser plenament activa, el que no vol dir que hagi de separar-se de l'evolució de

les classes populars. En aquest terreny caldrà tenir en compte que no són els prejudicis d'unes burgesies tradicionalment o cada cop més lligades al centralisme els que ens han de ser cap barrera. En canvi, sí que caldrà tenir en compte les resistències —i escrivint des del País Valencià cal no oblidar-ho— que la idea dels Països Catalans troba entre algunes capes populars, com també entre la immigració i les comarques de parla castellana. Els mètodes de l'explicitació i de la dinamització són els que ens han de permetre evitar l'establiment de tensions entre les classes populars que serien utilitzades, no n'hi ha dubte, per la reacció impulsada per l'espanyolisme més groller.

UN PROGRAMA DE TREBALL COMU

És en aquest contexte que caldrà definir ben clarament alguns punts d'actuació: a) cal lluitar ben clarament contra el reaccionari anticatalanista, que arriba a aberracions com les de crear llengües diferents, tot partint d'un coneixement científic i, per tant, racional de la nostra realitat, b) tenir una presència activa en totes les manifestacions culturals com les Universitats Catalanes d'Estiu, les Escoles de Mestres i el Congrés de Cultura Catalana i c) impulsar tots els contactes entre les diverses formacions polítiques tal com ja ho hem fet amb la nostra Coordinadora o col·laborant en reunions

com la de la Trobada de Cura de febrer de 1976 entre les diverses instàncies unitàries.

Els socialistes, com totes les forces conseqüentment democràtiques, lluitem per l'establiment d'Estatuts d'Autonomia com un primer pas, però un pas indispensable, vers l'exercici del dret a l'autodeterminació. I és des dels textos d'aquests Estatuts des d'on cal plantejar, encara que no exclusivament, un conjunt de mesures unificants de les que creiem que cal destacar, cara a aquest procés unitari i diversos que són els Països Catalans, les següents:

1. Us del català en les relacions entre els tres règims estatutaris.
2. Coordinació o unificació de les polítiques lingüístiques i culturals.
3. Mancomunitat de les activitats ara esmentades o en qualsevol altre camp, deixant sempre salva la personalitat político-administrativa de cadascun.
4. Possibilitat de l'establiment d'una federació estatutària sempre que ho expressin lliurement i per plebiscit els tres pobles.
5. Establiment entre els Estats Francès i Espanyol amb una intervenció directa dels diversos governs autonòmics de la col·laboració en programes fonamentalment lingüís-

tics, culturals i científics amb el Principat d'Andorra i Catalunya del Nord.

Aquest conjunt de mesures només farà que la consciència nacional arrelhi plenament si és part d'un «programa col·lectiu que doni satisfacció a les aspiracions de la petita burgesia i el proletariat del Principat, que respongui a la necessitat de transformació econòmica i social del País Valencià i que dugui alguna resposta als greus problemes que planteja el futur de les Illes» (Josep Fontana). En d'altres paraules, que els Països Catalans només seran un sòlid projecte —recordem l'hostilitat o la indeferència des del centre cap a l'extrema dreta— si les forces que poden realitzar la «revolució de la majoria» de Friederich Engels l'assumeixen. Si això ho ha de fer el conjunt de forces populars, els socialistes hem d'adoptar un tipus de programa com el descrit, el mateix temps que definim i coordinem opcions estratègiques concretes com les sindicals, de lluita urbana, de trencament democràtic i de la Federació de Partits Socialistes.

Sovint des de la perifèria notem una manca de decisió dels catalans centrals com si estiguessin lligats pel temor a ser acusats d'imperialisme. L'«imperialisme» català

no ha existit, sinó que més aviat hom podria parlar d'absentisme. Cal deixar això ben clar com «convé deixar ben insistit que les diferències «internes», entre les nostres regions, són igualment marcadades i tenen uns efectes no menys determinats. Voler-ho ignorar seria tan estúpid com absurd ...Hi ha «regionalistes» recalcitrants, suspicaces, que ja s'imaginin víctimes anticipades d'una «absorció» maligna, d'un «imperialisme català», potser més perillós que l'altre. Simètricament, hi ha alguns «almogàvers» precipitats que creuen que, si «tot som uns», la **Greater Catalonia** és una cosa expeditiva i fàcil. Totes dues actituds em semblen impropedents. impropedent la por localista, i impropedent la impaciència unificadora» (Joan Fuster). Entre les dues impropedències hi tenim un camí, no una meta. La lluita per la nació com la lluita pel socialisme és alliberament no llibertat; un alliberament que és la conquesta progressiva de llibertats, el trencament de les cadenes de l'explotació capitalista i de l'opressió nacional.

ERNEST LLUCH

VERJO

s'oli gustós d'abans
encara es fa avui

ALCOTE VERJO DE OLIVE
EXTRA VIRGEN DE CALIDAD
EXTRA VIRGEN DE CALIDAD
EXTRA VIRGEN DE CALIDAD

VERJO

CAIMARI

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquinèria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

Una universitat autònoma i de totes les Illes

per Isidor Mari

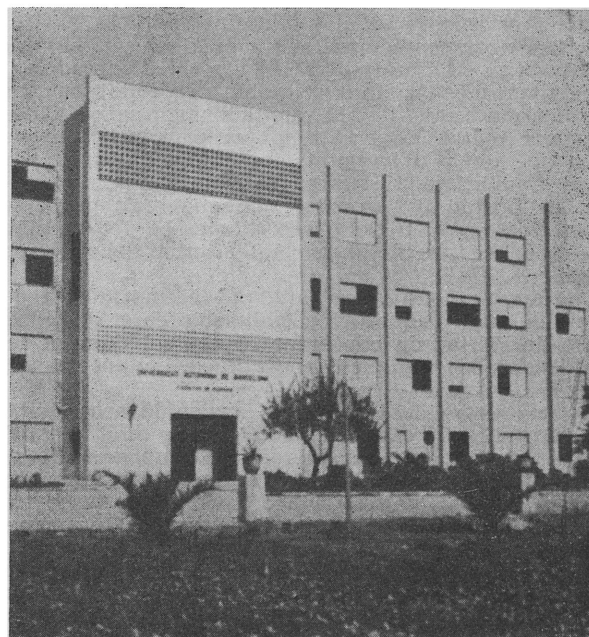
LA UNIVERSITAT QUE NO ARRIBA

Les previsions no s'han complit. Fa uns mesos, la impressió general era que, un cop acabat l'informe de la comissió promotora, el restabliment de la universitat a les nostres illes no es faria esperar gaire. Concretament, es creia molt probable que la universitat fos un fet abans de quinze de juny. Les mateixes declaracions fetes uns dies abans per un alt càrrec ministerial donaven peu a aquestes hipòtesis.

Però no. Han passat les eleccions i encara no tenim universitat. I a més, ara el plantejament ha canviat una mica: sembla que el projecte de llei relatiu a la nostra universitat passarà a les Corts actuals per a la seva discussió i aprovació. Els optimistes troben que aquesta llei serà aprovada sense gaire demora. Els qui no ho són tant creuen que les Corts tindran altres feines més urgents a fer, i que aquesta universitat va per llarg.

Sigui com sigui, una cosa és certa: mentre no es discuteixin al Parlament els problemes educatius —i els autonòmics—, amb universitat o sense, viurem una situació de provisionalitat bastant incòmoda i insatisfactòria. I no vull dir amb això que les resolucions de les Corts ens puguin assegurar la comoditat i la satisfacció definitives, ni que ens hàgim d'asseure a contemplar els debats parlamentaris, passivament.

Ben a la inversa, hem de mantenir una presència crítica constant en relació amb aquest tema, per dues raons elementals: primer, perquè hem d'anar aclarint quina universitat podem i volem tenir; i en segon lloc, perquè els nostres representants a les

Corts hauran de defensar el marc jurídic que la faci viable.

Potser algú opinarà que encara no és hora de plantejar aquests assumptes. Efectivament, és una mica prematur que entrem a fons en la discussió de punts organitzatius molt concrets. No crec que sigui superflu, en canvi, analitzar dos punts bàsics per a la nostra futura universitat: l'autonomia i la solució del fet insular.

UNA UNIVERSITAT AUTÒNOMA

L'autonomia de les universitat no és una idea nova. Ja fa molts d'anys que se'n parla, i fins i tot existeixen a l'Estat diverses universitats adjetivades d'autònomes. Que ho siguin en la realitat dels fets ja és una altra cosa. Per això, després de demanar disculpes a tots aquells que ja saben què és i com funciona una universitat autònoma, miraré d'exposar-ho breument.

En la història de l'autonomia universitària —com en la de l'autonomia en general— crec que per a nosaltres és un punt de referència imprescindible el cas de Catalunya. Per tant, m'atreviria a recomanar als lectors dos llibres d'aparició recent que exposen el procés a través del qual es va arribar a l'efímera experiència de la Universitat Autònoma de Barcelona en temps de la II República: MIQUEL PUIG I REIXACH, *Els congressos universitaris catalans*, Ed. Undarius (Barcelona, 1977) i ALBERT RIBAS I MASANA, *La Universitat Autònoma de Barcelona (1933-1939)*, Edicions 62 (Barcelona, 1976).

L'autonomia universitària al llarg del primer terç del segle XX era una reivindicació lògica en-

front de la centralització i la burocratització rígides i arbitràries que havia implantat la llei Moyano de 1857, calcant el model de la universitat napoleònica de França en una versió encara més reaccionària.

Avui en dia, les coses han evolucionat una mica, però en les seves línies essencials, la universitat actual a l'Estat espanyol pateix encara del mateix mal: un control molt notable del centralisme estatal sobre els pressupostos, la contractació del professorat, els plans d'estudi o d'investigació i les relacions entre els estaments en al gestió universitària.

Les argumentacions en favor d'aquest sistema centralitzat (i jerarquitzat) solen fer referència a una homogeneïtat imprescindible per evitar el caos.

L'exemple de les universitats anglo-saxones desmenteix ben a les clares aquest principi. L'autonomia que tenen universitats tan importants com Oxford, Cambridge, Harvard, Yale, etc. no tan sols no les ha portat al desordre, sinó que molt probablement ha estat un dels factors que ha fet possible que constitueixin l'avançada intel·lectual del món modern.

Hem de creure, per tant, que el motiu real del manteniment d'aquesta centralització és el desig per part de l'Estat de conservar el control damunt les tendències ideològiques innovadores, evitant la seva difusió normal.

Per contra, les raons que avalen la necessitat i la reivindicació d'autonomia semblen molt més lògiques i dignes de consideració: les universitats no poden ser estereotipades des d'una perspectiva centralista estatal, perquè han de respondre sense traves a una doble exigència d'adaptació. En primer lloc, a les innovacions constants de la ciència i la cultura, que fan absurdes les compartimentacions rígides dels estudis; i per altra banda, al caràcter específic de la personalitat cultural i la problemàtica concreta de cada poble.

Aquesta segona condició és fàcilment oblidada (o, fins i tot, obertament combatuda) per una espècie intel·lectual bastant freqüent a les nostres latituds: els defensors de la «ciència neutra» i d'una «cultura universal» al marge de les coordenades d'espai i temps.

Curiosament, aquesta «ciència neutra» sempre sol posar-se al servei d'interessos minoritaris classistes, i la «cultura universal» serveix de camuflatge a

la destrucció sistemàtica de la cultura viva d'una comunitat per part de l'imperialisme de torn.

Enfront de tots aquests confusionaris, afirmam el dret inalienable del nostre poble a tenir una universitat autònoma en el seu finançament, en els seus plans de docència i d'investigació, en la selecció del seu personal i en la seva gestió interna; una universitat capaç d'evolucionar d'acord amb les noves necessitats de cada moment; una universitat oberta des de la perspectiva del nostre poble a totes les cultures del món, sense exclusivismes; una universitat que respongui a les necessitats concretes de les nostres illes i en la qual la nostra llengua i la nostra personalitat històrica ocupin el lloc primordial que per justícia els correspon; una universitat de les nostres illes, i no una universitat de l'Estat a les nostres illes.

UNA UNIVERSITAT DE TOTES LES ILLES

Una conseqüència tan òbvia com ineludible de l'autonomia és precisament l'adequació de la universitat a les necessitats de totes les Balears i Pitiüses. D'altra manera, no fariem més que reproduir a escala insular la centralització que abans criticàvem.

Podria ser interessant, en la recerca de solucions a aquest problema geogràfic, aprofitar l'experiència de les illes Canàries, que ja fa temps que compten amb una universitat. Així podríem evitar els errors que ells haguessin pogut cometre i aplicar els sistemes que els hagin donat bon resultat. És clar que entre els dos casos, paral·lelismes a part, existeix una clara diferència: les possibilitats d'accedir a altres universitats són molt més limitades per als canaris que per a nosaltres. Això significa que la nostra universitat haurà de guanyar-se els universitaris oferint-los uns atractius superiors als d'altres districtes.

Per aconseguir-ho, crec que haurà de complir diverses condicions:

1) Ser la universitat que més atenció dediqui a l'estudi de la realitat i la problemàtica de totes les nostres illes en les seves activitats docents i investigadores.

2) Mantenir un nivell d'exigència i uns mitjans de treball equiparables als de qualsevol altra universitat.

3) Presentar uns avantatges pràctics i econòmics sensibles, i equivalents per als estudiants de totes les illes.

4) Aconseguir que les repercussions positives que comporta l'activitat universitària s'extinguin per igual a totes les illes.

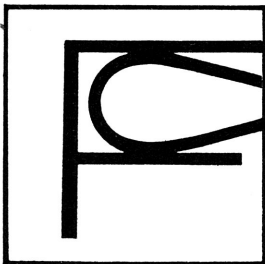
Les protestes, explícites o tàcites (la quantitat de menorquins i eivissencs a altres universitats és prou significativa), s'han manifestat repetidament des de les illes menors. Les exigències també s'han fet sentir: beques de transport i residència, menjadors universitaris, etc.

El tema és probablement massa complex per tractar-lo aquí amb detall. Potser la solució òptima no és tampoc —com s'ha dit algunes vegades— crear delegacions de segons quins estudis a les illes menors, sobretot si aquestes delegacions no aconseguen el nivell de qualitat necessari, o si havien d'exercir un condicionament molt marcat sobre les vocacions universitàries. En canvi, sí que podria resultar convenient que s'establís algun centre universitari a cada illa, amb alumnes de tot el districte.

Una cosa és indubtable: la planificació cultural haurà d'abordar aquest problema, concedint-li la importància que mereix. Confiem que la futura organització autònoma de les nostres illes sigui la base per arribar a satisfer aquestes aspiracions.

ISIDOR MARÍ

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

G/. Emperatriu Eugènia - 1 - D - telèfons. 294650 - 54 - PALMA.

La senyera balear:

una realitat històrica que pot evolucionar

per Josep Segura

Estic content que a l'amic En Biel Bibiloni li hagin servit per a lluir-se al darrer número de **LLUC** les informacions que sobre les nostres senyeres i escuts li vaig donar personalment dia 16 de març i indirectament a través dels meus articles a l'**Última hora**, així com les que, també indirectament, li facilità En Romà Piña Homs al **Diario de Mallorca** de 6 de maig.

Emperò lament que hagi retorçut les meves paraules fins a dir tot el contrari del que En Piña i jo afirmam i afirmaré: que la senyera del nostre «Regne dintre mar» és diferent de la del Principat. També lament, moltíssim, el que em tracti d'anticatalà i de «gonella».

Jo tinc una cama de Sevilla, vaig aprendre a parlar, llegir i escriure el mallorquí —català— de forma autodidacta als 10-11 anys (entre 1961-1962, en què vaig ingressar al Moviment Escolta Catòlic —M.S.C.—, l'única associació catalanista que llavors existia al servei de la joventut). Per defensar la nostra cultura no poques vegades vaig ésser castigat a l'escola en insistir que el Doctor il·luminat nomia Ramon Llull, no «Raimundo Lulio», o que el català és un idioma, no un dialecte del castellà. Fa dos anys a un poble de Tarragona em vaig barallar a cops de puny amb un cap d'estació «de los del Imperio», i tots sabem que els tals personatges gaudeixen de categoria militar...

També vaig escriure algunes «cartes al director» contra els gonellistes i dia 29 de gener a la **Última hora** un article titulat «Catalans de Mallorca».

Però tot això no vol dir que consideri que els balears hagin d'estar supeditats a nostra mare Catalunya. Han passat més de 700 anys des que En Jaume I ens dugué la cultura catalana i nosaltres l'hem desenvolupada i evolucionada de forma diferent a Catalunya i València; per tant som majors d'edat. Si s'ha de produir una unió de Països Catalans ha d'ésser a un mateix nivell.

Ja En Jaume I ho considerà quan creà el Regne de Mallorca i el Regne

La bandera i l'escut

de València amb total separació política i administrativa un de l'altre i ambdós de Catalunya; nosaltres i ells sols estàvem units per la persona del sobirà regnant; de la mateixa forma que tres negocis poden ésser d'un mateix propietari i tenir els seus drets i les seves obligacions completament separades, si un va malament, té un passiu superior a l'actiu, no compleix els seus compromisos... no vol dir que els altres dos hagin de fer el mateix; un pot ésser un hotel, el segon una sabateria i l'altre una llibreria i, tots tres, tenir un anagrama, un escut, un segell de goma, un membret diferent.

Quan dia 28 d'agost del 76 s'anuncià públicament que la Diputació volia crear una nova ensenya, jo vaig ésser el primer a protestar defensant les barres catalanes combinades amb el castell (**Última Hora** del 7 setembre). Dia 22 ho va fer el doctor Damià Contestí Sastre, dia 4 d'octubre el coronel Estabén i, el mateix dia, l'Obra Cultural Balear publicava a l'U.H. que expressava «la seva fidelitat a les senyeres catalanes i de l'Antic REGNE DE MALLORCA com a símbols històrics legítims... autènticament sentits per cada una de les poblacions de les tres illes del nostre arxipièlag» (sic). A què ve, doncs, ara, aquesta lluita que l'O. C. B. i el Congrés sostenen contra la nostra senyera?, és que la llibertat i l'autonomia només han d'ésser per a ells?

Diu En Biel al seu article que cada una de les illes té una bandera diferent i que «no tenim, doncs (sic) una bandera comuna a totes les illes que s'emprí amb normalitat. I cal tenir-la amb urgència». D'acord amb les dues afirmacions.

Diu també que l'ara anomenada bandera mallorquina, descrita pel «document que hem comentat (sic) no apareix mai documentada». En què quedam? Està descrita per un document i «no apareix mai documentada»?

L'any 1269 el gran rei de tots els catalans, En Jaume I, ja concedí a Ciutat un segell consistent amb els seus pals i un castell.

L'any 1312 els balears, cansats que les seves banderes es confonguessin amb les catalanes, demanaren al seu rei legítim, En Sanç, una ensenya per al regne, i el rei, veient que era necessària, la concedí.

En Biel reproduïx traduït el document de concessió segons fotocòpia tretada del seu original que jo li vaig facilitar i després fa un malabarisme amb la paraula «signum», dient que si el rei concedia un signe per a portar damunt les banderes això s'ha d'entendre com un escut que havia d'ésser col·locat damunt la bandera original, una cosa així com l'escut que de vegades es veu a la franja groga de la bandera espanyola.

I jo me deman: si la bandera original eren les barres totes soles i aquestes pengen verticalment i el signe distintiu concedit pel rei es col·locava DAMUNT la bandera original, a la part de dalt, quina bandera resulta?

Després diu, també prenent-ho de mi, que el color «livido» pot ésser el morat o el blau lilenc.

Quan la invasió del rei d'Aragó-Catalunya, En Pere, apareix l'escut quarterat i la bandera quarterada que ell, també copiant-me, data «a partir del regnat de Pere III» (sic).

El que ell ignora —o vol ignorar— és que, probablement, aquest escut i bandera quarterats siguin derivació de l'escut i bandera de dues peces concedits pels reis Jaume I i Sanç. Efectivament, havent-se inclinat una part dels balears cap al seu rei legítim, En Jaume III, i una altre part cap al rei intrús, és evident que ambdues faccions en guerra civil tendrien ensenyes diferents.

És indiscutible que en tota guerra, tant moderna com antiga, tant civil com internacional, les faccions en lluita han de tenir banderes diferents, perquè, altrament, com es podrien reconèixer els combatents.

També queda fora de discussió que la facció que guanya imposa la seva ensenya: Revolució Francesa, Guerres Carlistes, Revolució Russa, etc., i que en cas d'igualtat de forces el país es subdivideix en banderes semblants: Corea, Alemanya, Xina, les ex-colònies franceses i angleses, etc.

Com diu En Biel, la bandera quarterada era emprada a finals del segle XIV, és a dir, després de la victòria (1343) de les tropes que —amb tota probabilitat— la crearan per a diferenciar-se dels partidaris de la bandera i dinastia legítima.

Diu En Biel que el document del rei Sanç demostra la seva concessió però no el que fos emprada i que, per tant, en virtut del paràgraf final que diu «establím que tal sigui la vostra ensenya i la de TOT EL REGNE DE LES MALLORQUES, si l'acceptau», atenció que no va ésser emprada, és de creure que no es va acceptar.

Però ell no transcriu (perquè jo no li vaig donar la traducció) l'encapçalament que els balears afegiren al document del rei, que diu: «sequentes literae fuerunt registratae ad instantiam Juratoribus maioribus PRO SIGNO PORTANDO»; és a dir, les següents lletres varen ésser registrades a instàncies dels Jurats de les Mallorques SOBRE LA BANDERA QUE S'HA DE DUR; o sigui, que va ésser acceptada.

Tampoc diu que quan desfeien les murades de Ciutat, cap a 1900, es trobà entre les ruïnes, emprat com a material de construcció, una làpida a la qual es veia esculpida la bandera ara anomenada «mallorquina». Això ho conta En Pons Fàbregues al seu llibret «La Bandera», p. 13, i estant publicat l'any 1907 no podia enganar els seus coteanis sobre si dins els enderrocs de les murades s'havia trobat tal o qual cosa; seria com si ara diguéssim que les eleccions les ha guanyades tal o qual partit, no la U.C.D.

També vol ignorar que la senyera i escut quarterats no són més que una derivació de la senyera i escut dividits, concedits pels reis Sanç i Jaume I, i que, per tant AMBDÓS varen ésser usats perquè sinó, com podria derivar-se res d'ells?

Una altra «prova» que addueixen els pan-catalanistes és que les 4 barres totes soles eren (i són) tretes el dia commemoratiu de la Conquesta, o sia el de Sant Silvestre i Santa Coloma, a una festa anomenada «de lo Estendard» i no «de la Conquesta» com darrerament es diu, i això ho diuen, també, copiant el meu article a l'**Última hora** del 31 desembre 1976.

Doncs bé, vegem què diu un llibre que es troba a l'Arxiu del Regne de Mallorca, l'anomenat A.G.C. n.º 4, foli 147: «ordenam que al Jurat ciutadà que cascun any... porterà la BANDERA REYAL... que tots los quy fan cavalls armats... acompanyen la dita BANDERA REYAL...» s'afegeix «que als DOS penoners... en lo dit dia de Sant Silvestre per honor de la dita BANDERA...». Crec que està clar que si la bandera del rei fos l'única existent a Mallorca no es diria una i altra vegada «bandera reial», sinó, simple-

ment, «la bandera»; a més, veim que els penoners eren dos, un duria la bandera reial i l'altre la del Regne.

Una altra «gran prova» dels pan-catalanistes i, naturalment, d'En Biel, és que quan les guerres civils del segle XV els sublevats empraren les 4 barres totes soles, i jo em deman: si els sublevats empraren aquesta bandera i en tota guerra hi ha dues banderes diferents, quina empraren els lleials, quina emprà el govern legalment constituït?, com es coneixien en el camp de batalla ambdós exercits si, com suposen els pancatalanistes, ambdós tenien la mateixa bandera?

Es clar que, fos la que fos, hi havia una senyera diferent de la reial per a ús del regne. L'any 1656 els Jurats del Regne entregaren a Valldemossa «una bandera nova de DIFERENTS COLORS», diria «diferents» o «dos» si es tractàs d'una bandera sols groga i vermella? (B.S.A.L., XXVIII, u. 327).

Es possible que des de la victòria d'En Pere d'Aragó la nostra senyera xapada fos substituïda per la quarterada. D'ésser així la bandera d'En Sanç sols hauria subsistit des de 1312 a 1343, això explicaria el que no s'hagi trobat més que una representació veritablement antiga d'ella: la continguda dins els enderrocs de la murada.

Emperò com la senyera creada pel rei invasor és massa semblant a l'escut de la nostra Ciutat, pens que els menorquins i els eivissencs estarien en el seu dret legítim de no voler-la acceptar. No així la xapada, comuna a tots els balears des de 1312 fins a 1343 i que, malgrat les imposicions de l'intrús i, més tard, del govern d'En Felip V, torna aparèixer gravada a les peces de les balances de precisió de finals del XVIII i principis del XIX (jo en tenc un joc)

Una gran ficada de pota fa el meu estimat Biel quan a les acaballes del seu article diu que «la bandera del poble era la bandera del rei, la qual onejava a les files de l'exèrcit, damunt els vaixells, i damunt els edificis de propietat reial» i s'oblida que poc abans, comentant la seva pompo-

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

sa foto n.º 3 —treta del treball d'En Romà Piña— diu que és ben lògic que als vaixells duguessin la que ell anomena bandera quarterada —derivada de la bi-partida—; a més al principi parla de les de «llenç blanc que portaven enmig l'escut de Ciutat» (sic) i aquests és la d'un regiment de l'exèrcit mallorquí (vegeu «Història Militar de Mallorca» d'En Weyler, làmines 3, 5 i 6), mentres que només sobre els edificis del rei onejava la de les 4 barres totes soles, emblema personal de la dinastia.

També en fa una de massa grossa quan diu que l'escut de las barres travessades en diagonal per una faixa blava «durant l'Edat moderna s'ha emprat a vegades com a escut de totes les illes», ja que si entenem per edat moderna des de la Revolució Francesa (1789) cap aquí, cal dir que molts de mapes fets a França —és a dir, a un pas neutral amb aquesta qüestió— sobre les Balears, cap a 1715, es veu. —Supòs que no dirà que els francesos de llavors eren gonelles!—

A més, com dic a l'**Última hora** de dia 5 de gener, aquest escut era el de Jaume III de Mallorca, va ésser usat per dona Esclaramonda, morta l'any 1371, s'emprà —en representació de Balears— en el funeral de Carles I, al túmul funerari de Felip V, al de Lluís I i al de Carles III.

Vull aprofitar l'avinentesa per a fer un incís i donar les gràcies al Congrés de Cultura Catalana per haver acceptat el que vaig dir a l'**Última hora** dels dies 28 febrer i 3 i 8 de març, que l'escut de Ciutat ha d'ésser en forma losange, amb dues barres als troços que en duen i amb un castell d'una sola porta i 4 torres més petites i una més grossa per darrera, sobre les ones de la mar.

Però observ que el Congrés, al fullet volander que profusament ha circulat per Ciutat, li ha suprimit la corona reial, és que els congressistes són republicans? o és que pensen que negant nostre reialme tendran més bo de fer l'imposar la seva sacrosanta voluntat a les nostres —no seves— illes?

També he pogut comprovar que, d'acord amb mi, diuen que l'escut de Ciutat no ha estat mai el de Balears i enduits pel seu gran descobriment volen imposar com escut de Balears (antic Regne de Mallorca) les quatre barres totes soles. Però En Damià Contestí i jo ja demostràrem que, si bé la bandera de les Balears era la bi-partida, l'escut de les Balears és el de les quatre barres travessades en diagonal per la banda blava, i així ho entengué la Universitat de Barcelona quan al seu escut hi féu figurar el de les quatre províncies catalanes i el de Balears.

Malgrat que cada illa tengui la seva ensenya, crec que tots estarem d'acord que necessitam una bandera comuna per a totes les nostres illes.

Sepultura d'Esclaramunda de Mallorca, a la Seu de Ciutat.

Els escuts de dalt (dues barres) són de la dinastia mallorquina. El de la banda inclinada és el particular de Jaume III, successors, i del Regne. L'altre, el de la Casa de Foces (l'illustració d'«Els fills bastards», de Ramon Rosselló).

Si la del castell no fos acceptada per les illes germanes, es podria substituir aquest, com molt bé opina En Llorenç Vidal a l'**Última hora** de 18 de juny, per la silueta en blanc de totes les illes, o, tal vegada, es podria convertir l'ESCUT DE BALEARS (el de la faixa diagonal) en bandera.

La qüestió és tenir una senyera diferent de la catalana, perquè si el Regne de Mallorca, el de València, el Principat de Catalunya, el Regne d'Aragó, el Regne de Nàpols, i la família reial tenen la mateixa ensenya i el motiu principal pel qual es crearen les banderes i els escuts es diferenciar un grup de l'altre, ¿com sabrem quan es vol representar a un i quan a un altre?

A més a la nostra actual senyera balear, i a la que es podria crear en substitució d'aquesta, hi ha les 4 barres a 4/5 parts, tant molesta als pan-catalanistes deixar-nos 1/5 part per a manifestar la nostra pròpia personalitat. Si es creàs un organisme superior que englobàs totes les terres catalanes, i les Balears ho són, acceptaria —com ho acceptaren els nostres passats— que la bandera i l'escut de la superioritat fossin les 4 barres totes soles, però respectant les particulars de les terres que formassin la unió.

Com deia Mn. Alcover i Na M.ª Antònia Oliver ens ha recordat fa poc: «La nostra personalitat ètnica, si

l'hem de recobrar, ha d'ésser amb Catalunya. Allunyar-nos de Catalunya, pretenir refermar la nostra tradició sense Catalunya, és una allotada, una ximpleria. No vull dir amb això que nos hagem de fer escolans d'amèn dels catalans. Hem d'anar amb ells, sí, però c'nservant la nostra modalitat, la nostra diferenciació típica. Som germans d'ells, iguals, no inferiors». (Fires i Festes Primavera, Manacor 77).

Si acceptam l'existència d'aquesta germanor que ja explicava mossèn Alcover, l'existència d'una nacionalitat comuna amb Catalunya i el País Valencià sense sentir-nos obligats a renunciar al que som, llavors s'acompliria la voluntat del fundador de la nostra grandesa: Jaume I. El que no pot anar ni amb rodes és el que ha passat a València amb el P. Pere Riutort Mestre, acusat de malfactor pels «gonelles» valencians (**Última Hora** del 14 maig).

Certament hi ha negocis més urgents, importants, i necessaris que aquest, per això jo ja ho havia deixat anar i no vaig insistir més quan dia 7 de maig la Columna de Foc me publicà una carta amb l'advertència d'una pròxima contestació que no es produí. No, no en vaig fer un trumfo d'aquesta callada per resposta.

Però quan es torna insistir, tractant-me, a més d'anticatalà i de «gonella», no puc deixar-ho anar sense respondre complidament.

JOSEP SEGURA I SALADO

'Església nostra

Església i societat a la Mallorca del segle XX

Reflexió sobre una altra obra de J. Massot

L'Església de Mallorca no compta amb gaire obres d'història que ens descobresquin i avaluin la seva presència, trajectòria i pes específic dins el nostre poble al llarg dels segles. Patim més aviat d'una magror lamentable en aquest camp de la nostra història que, sens dubte, és prou interessant tant per conèixer una de les forces espirituals i sociològiques que han configurat el ser i l'obrar del poble mallorquí, com també per escodriñar l'interior actual de l'Església nostra, les seves relacions amb la societat en què viu i poder traçar amb un cert previsible els camins del futur.

Josep Massot i Muntaner, mallorquí, monjo de Montserrat, acaba d'omplir una parcel·la d'aquest buit en la nostra historiografia: **Església i societat a la Mallorca del segle XX** (Editorial Curial, Barcelona 1977, 365 pàgines).

L'autor és prou conegut pel coneixement profund, sobretot quant a bibliografia i documents que ha demostrat de la història més recent de l'Església a Catalunya i a les Illes. L'obra que presentam, perquè s'ho mereix clarament en aquestes planes de **LLUC, L'Església nostra**, ve a ser continuació d'altres precedents: **Els mallorquins i la llengua autòtona** (1972), **Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània** (1973), **La guerra civil a Mallorca** (1976). Assenyalam també, com ho fa l'autor en el pròleg, que l'obra és fruit d'un curs set que ell va fer al Centre d'Estudis teològics de Mallorca i a la Casa de de l'Església pel març de 1974 (dirigit sobretot a estudiants de Teologia i capellans); de dos cursos a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada (1975), d'una conferència sobre Georges Bernanos a l'Estudi General de Ciutat (17.2.1976) i també d'articles apareguts l'any 1975 a la nostra revista **LLUC: La clerecia mallorquina i la Renaixença** (p. 191 ss.), **Miquel Costa i Llobera i el mallorquinisme** (p. 241 ss.) i **Església i poble a la Mallorca del segle XX** (p. 294 ss.). Gairebé aquest darrer és el títol de l'obra que comentam.

Ja he apuntat més amunt que l'obra de Josep Massot hauria de servir de tema de reflexió a la nostra Església per esbrinar una comprensió

més il·lustrada de la seva presència en el nostre poble, de les mútues connexions, per albirar també camins de futur.

Els grans temes d'**Església i societat a la Mallorca del segle XX**, els qui més criden l'atenció i els més allisonadors són, indubtablement, els de la relació de l'Església amb la llengua i la cultura autòctona del nostre poble; la guerra dels Tres Anys, el seu trauma i les seves conseqüències; l'inici de l'època del nacional-catolicisme que s'ha perllongat quaranta anys.

Aquests eixos de l'obra ens poden servir per iniciar aquesta reflexió que voldriem compartir amb els qui tenen responsabilitat dins l'Església mallorquina que, en diversos graus i formes, som tots els creients del nostre poble.

ESGLÉSIA I CULTURA: EVASIO? FRUSTRACIÓ?

Tal volta aquests dos mots (evasió, frustració) expressin força bé les tints obscures del panorama eclesial des del punt de vista del conreu i l'amor i el manteniment de la nostra llengua i cultura. Massot aplica l'evasio a Mn. Llorenç Riber, la frustració a Mn. Salvador Galmés. Han estat molts, i dolorosos sovint, els fets que han condicionat i malmès la pervivència de la cultura autòctona al llarg del present segle. L'Església, i més en concret la clerecia mallorquina, ha optat moltes vegades (o s'ha sotmès) per les dues actituds, encarnades per Riber i Galmés: o s'ha evadit, ha emigrat a un exili interior, s'ha castellanitzat en definitiva, com aquell il·lustre membre de la «Real Academia de la Lengua» (si bé fou elegit membre de la mateixa com escriptor mallorquí en català); o ha anat extingint el ble dels seus ardors mallorquistes i al cap i a la fi els ha apagat mansuetament.

Encara falta per estudiar aquell pontificat tan ple de realitzacions i que obrí tantes esperances, el de Pere Joan Campins i Barceló (1898-1915). Massot no hi dedica massa espai a la seva obra. Ell o algun altre dels nostres historiadors s'hi haurien d'abraonar per anar-nos descobrint tots

els condicionaments, plans, acceptacions i rebuigs —que n'hi hagué certament— de la feinada que el bisbe Campins inicià i en bona part dugué a terme. Aquell Pontificat significà la consagració «eclesiàstica» a Mallorca de la Renaixença, com per a Catalunya ho fou l'obra del bisbe de Vic, Torras i Bages. Les circumstàncies posteriors i especialment els pontificats següents no saberen conrar la tasca encetada amb tan bons auguris. Fins i tot feren aigua els millors col·laboradors del bisbe Campins, o frustrats o simplement evadits, com he assenyalat més amunt...

Vull remarcar aquí, com ho he fet a altres indrets, que, malgrat tot, la fidelitat de la nostra Església a la pròpia llengua restà inconcusa fins al pontificat del bisbe Hervàs. El negre avenc d'aquesta abdicació, d'aquest buit quant a l'ús prevalent del català en la predicació, catequesi, pràctiques piadoses, i després en la Litúrgia (des de 1965) va des dels anys 50 als 70. L'enorme llàstima és que en aquest període hi ha inclosa la introducció de les llengües vives a la Litúrgia, i aquí, ja ho sabem, tinguérem misses «en llengua vernàcula, es decir, en castellano», com a norma general. I vull fer constar aquí, corregint una mica el que diu Massot a les planes 331-2, que no foren precisament els deixebles i admiradors de Mn. Costa i Mn. Alcover els qui afavoriren la solució de les coses en aquest punt. Aquí la normalització litúrgica de la nostra llengua, en 1965, fracassà també pels admiradors del sacerdot poeta, si més no —repetim-ho una altra vegada— perquè davant l'empenta del nacional-catolicisme i el caràcter acomodaticí il·lenc i benpensant de la nostra clerecia més conservadora, s'havien evadit o estaven frustrats...

La recuperació de l'ús, cada dia més normal, de la nostra llengua a l'Església, a partir d'aquesta dècada dels 70, s'ha obert camí per una conscienciació més pastoral i «política», per una sintonització més real amb el ser i les aspiracions del poble; en definitiva per una encarnació més afectiva i efectiva de l'Església a Mallorca. Resta encara un bon tros de camí a recórrer, però crec que no estam aturats.

L'ESGLÉSIA MALLORQUINA I LA GUERRA CIVIL

Massot amb aquesta obra i més encara amb **La guerra civil a Mallorca** (Publicacions Abadia de Montserrat, 1976) ha aportat una gran llum sobre la guerra dels Tres Anys a Mallorca, l'únic entre els Països Catalans que fou totalment i sempre del bàndol victoriós. Ens manquen encara les xifres de la repressió, però semblen definitius els estudis de Massot sobre la denúncia de Bernanos a **Les grands cimitières sous la lune**.

La figura del bisbe Miralles atreu l'atenció dels historiadors ja que es trobà enmig de tot aquell foc. Jo diria que la postura de Miralles queda emmarcada per la seva volguda i gelosa independència, almenys teòrica (ja sabem que qui calla atorga, i callar fa el joc al poder establert), del poder i dels bàndols polítics (tothom sap que no s'avingué amb Falange i que va denunciar els perills del nazisme i del nacional-sindicalisme); per la tònica dominant aleshores de la Jerarquia eclesiàstica, de la qual n'és exponent la Carta pastoral col·lectiva sobre la «Cruzada» de 1938: recolzament en el poder civil, i en els seus privilegis, per complir una missió, que de vegades no era estrictament eclesial (cosa que enfrontà violentament Jerarquia i II República); i finalment la postura del nostre bisbe durant la Guerra Civil va ser —diria jo— molt «mallorquina»: sense gaires compromisos, fonament conservadora, d'adhesió —sense entusiasmes desbordants— al bàndol victoriós i, al capdevall, «catòlic». Des que les vaig llegir per primera vegada al B.O. de la diòcesi, em semblaren molt aclaridores les primeres paraules de Miralles davant els micròfons de Ràdio Mallorca el 8 de setembre de 1936, quan es declarà obertament pel «Movimiento» després de la «victoria» de Porto Cristo: «Contrariando mi vida de constante retraimiento de la agitación pública y total absorción por los deberes de mi ministerio pastoral, cedo esta noche al insistente ruego de Radio Mallorca...» (Massot, p. 181).

De totes formes, com escriu Massot, p. 258, nota 108, la personalitat del bisbe Miralles és paradoxal i enigmàtica.

Serà interessant conèixer una sèrie de documents que es guarden a l'Arxiu diocesà, dels quals em parlà Mn. Xamena, i que Massot sembla esmentar a la pàg. 124, nota 18, sobre una relació enviada per Miralles a Mons. Ildebrando Antoniutti sobre l'alçament del 18 de juliol. També s'hi troba correspondència de Miralles referent a Jeroni Alomar, afusellat a Mallorca pels «nacionals», fet que encara necessita aclariments (Cfr. Massot, p. 161) per haver-se produït a una illa tan «nacional» i «catòlica».

El bisbe Miralles a un acte politico-religiós durant la guerra civil, davant la Llonja de Ciutat

EL NACIONAL-CATOLICISME TRIOMFANT

Malgrat enigmes i paradoxes del bisbe, el nacional-catolicisme estrenà els seus anys triomfals a Mallorca i marcà profundament des del 19 de juliol de 1936 la història del poble i de l'Església de Mallorca. Els anys del franquisme no són tan estudiats per Massot. En aquesta mateixa revista, i en un número dedicat al franquisme (LLUC, abril 1977, pàg. 16-22), vaig escriure un assaig sobre els darrers 40 anys de la nostra Església, cenyint-me especialment als quatre pontificats que aquí s'han succeït entre 1936 i 1972.

Mallorca, ja ho he assenyalat, és realment un país «diferent» entre tots els Països Catalans per la seva trajectòria des de l'Alçament militar de 1936. Vull repetir-ne breument els trets característics. Primerament, el general Goded decanta Mallorca cap al bàndol nacional des del començament de la guerra civil. La censura i la persecució contra el català, en un primer moment, no és comparable a la que s'encarnissà en el Principat a partir de 1939. El bisbe Miralles defensà l'ús de la llengua pròpia a l'Església contra intromissions estranyes, en 1937 (Massot, p. 325-6). Així, com he escrit més amunt, la nostra Església conservà l'ús normal de la llengua pròpia fins a una abdicació en els anys 50, en què ho féu sense cap pressió directa i manifesta del poder polític.

Convé esmentar aiximateix l'anticatalanisme infiltrat dins el poble i la clerecia, ja per obra de Mn. Alcover (Massot, p. 40-45), que donà molts anys classes de llengua de Mallorca al Seminari, i després més ficat encara en els anys de la guerra i la post-

guerra. Recordem aquella frase d'un sermó «franquista» de la Reconquesta, en 1940: «Las naves que de Barcelona nos trajeron la fe, de Barcelona nos trajeron el caos» (Cfr. LLUC, desembre 1976, p. 14).

Les crítiques dels llibres, si són favorables, solen acabar dient que cal llegir l'obra. És clar que acab també jo així, en la recensió de **Església i societat a la Mallorca del segle XX**. Més que una recensió he escrit —ho he notat al principi— el començ d'una reflexió que voldria que fos compartida per molts, capellans i creients de Mallorca.

Només vull remarcar al final la balquena de bibliografia i de documentació presentada en les notes i als apèndixs, que fan aquesta obra insubstituïble per a tots els estudiosos del segle XX mallorquí.

Desitjam finalment que Josep Massot, amb la seva experiència, la seva vasta informació, la seva dedicació constant i les seves dots d'historiador, segueixi oferint-nos els seus estudis per a aprofundir les arrels del nostre poble i poder-ne traçar el futur amb més encert i esperança.

PERE LLABRES I MARTORELL

Josep M.ª Llompart, nou president d'O.C.B.

Dia 22 de juny passat l'Obra Cultural Balear va celebrar Junta General ordinària a l'Estudi General Lul·lià, presidida pel Sr. Josep M. Llompart i membres de la Junta Directiva. Era la primera que celebrava d'ençà que, com a resultat de les passades eleccions, la Junta Directiva havia quedat notablement renovada i ampliada.

Potser d'aquest renovellament de la Junta hauríem pogut esperar una considerable revitalització de les seves activitats, però, tal com s'exposava a la circular informativa que acompanyava la carta de convocatòria, la seva actuació s'havia vist molt intensament condicionada pel complex moment polític que hem viscut aquests darrers mesos, de tal manera que gairebé no havia pogut fer més que recollir les inquietuds del moment per treure'n el millor partit possible. En aquest sentit podríem citar, com activitats més destacades, la campanya de recollida de firmes d'adhesió al reconeixement de l'ús oficial de la nostra llengua i dues taules rodones sobre autonomia.

De cara al futur, una vegada normalitzada la situació política, indubtablement la Junta Directiva haurà de fer front a dificultats importants abans de trobar el camí adequat a unes circumstàncies noves i ben diferents de les que hem viscut durant l'etapa de quaranta anys que deixam enrera, cosa que segurament l'obligarà a fer un replantejament total de la seva línia d'actuació. De tota manera, una doble tasca urgent que s'imposa i que va quedar clarament definida en l'Assemblea, és la d'ampliar i potenciar la secció d'ensenyament de la nostra llengua i la d'arribar a tot el poble per ajudar-lo en el recobriment de la consciència de la seva identitat.

La proposta de nomenament del President i la modificació dels Estatuts i del Reglament d'Eleccions constituïen els punts més destacats de l'orde del dia de la reunió.

Per votació secreta dels membres de la Junta Directiva, i donant compliment a un acord pres en la darrera assemblea, el Sr. Josep M.ª Llompart de la Peña, que fins ara havia assumit provisionalment les funcions de President, era proposat per ocupar la presidència efectiva de l'associació. La proposta va ésser aprovada per unanimitat absoluta.

La modificació dels Estatuts afectava únicament l'article 2 on s'especifiquen les finalitats de l'Obra Cultural Balear i tenia per objecte ampliar les seves facultats per intervenir per via administrativa i fins i tot per via judicial, si arribàs l'ocasió, en defensa del patrimoni geogràfic, urbanístic i artístic de les nostres Illes.

Quant al Reglament d'Eleccions, l'única modificació substancial que s'hi introduïa feia referència a la manera d'elegir el President que, si fins ara havia estat elegit directament pels socis, a partir de l'aprovació del Reglament seria elegit, com tots els altres càrrecs de

la Junta Directiva, per votació secreta entre els membres de la mateixa Junta.

Les dues modificacions, la dels Estatuts i la del Reglament d'Eleccions, varen ésser aprovades després d'uns aclariments demanats pels socis.

En el capítol de **precis i preguntes**, molt animat, intervingueren una bona part dels socis assistents, tant per exposar les seves crítiques, com per fer propostes concretes de possibles activitats. Es va insistir, especialment, en la conveniència d'intensificar la difusió de l'estudi de la nostra llengua i en la necessitat de fer arribar la influència de l'Obra Cultural Balear a les capes més populars i al jovent. També va ésser tema de comentari la situació econòmica que constitueix motiu de preocupació, donat que l'aportació dels socis no creix en la mateixa proporció que el volum de les despeses. Distints membres de la Junta Directiva intervingueren en aquest punt demanant que els socis, conscients de la importància i necessitat de les activitats de l'Obra, augmentin l'import de la seva quota i que ajudin proposant socis nous o indicant el nom de persones capaces de comprendre i defensar generosament els ideals de l'Obra Cultural Balear.

LL. P.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

CAIXA de PENSIONS per a la Vellesa i d'ESTALVIS

**60 Oficines a les Illes Balears
al servei de l'Estalvi i del Crèdit**

**Delegació General de Balears:
c/. Colón, 20 - PALMA DE MALLORCA**

**Oficines Centrals:
Via Laietana, 56 a 62 - BARCELONA**

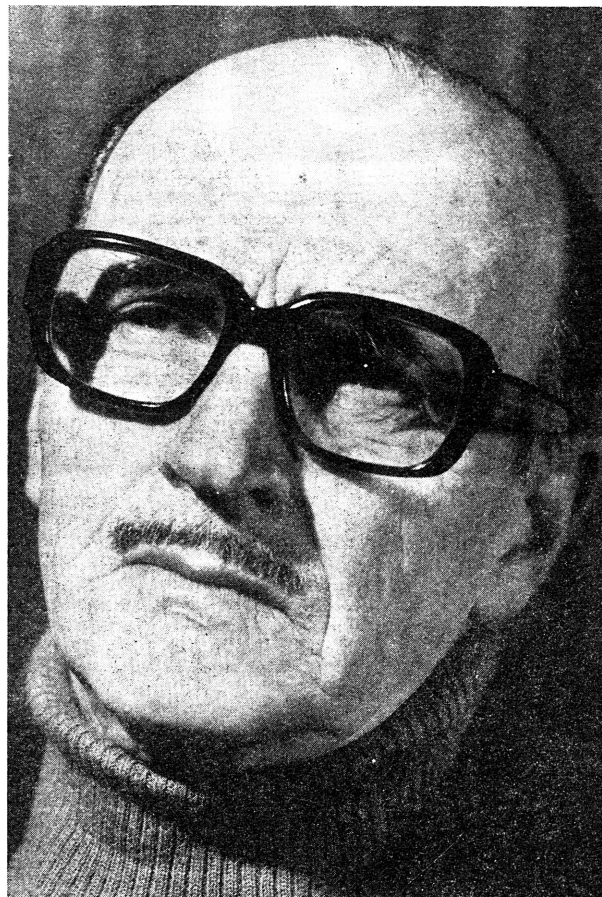

«Crònica de Tres»

CONVERSA AMB TORRENT

Les Galeries d'Art Danús —del 15 al 31 de març— oferiren una extensa mostra del pintor menorquí Josep Robert Torrent i Prats. El valor de les setanta sis obres que s'exposaren era certament desigual, però s'estenia des dels inicis de l'artista —amb un **Gener** datat a Pollença l'any 1974— fins a la producció més recent. El sorgiment, evolució i consolidació definitiva d'un artista s'hi podia copsar perfectament, amb etapes prou marcades. La presència de Torrent entre **Els artistes invitats** de les galeries esmentades, haurà complert una important funció didàctica: permetre que els mallorquins abastin la significació del més significatiu dels pintors de la Menorca d'avui.

Hem insistit sovint sobre els greus condicionaments imposats pel franquisme sobre la nostra dinàmica artística: xenofòbia espanyolista, aïllament dels corrents internacionals de l'avantguarda, provincianisme... Enmig d'aquest desolat panorama algunes veus han assolit mantenir un nivell de creativitat estimable. Negada tota possibilitat de relació normal amb l'art de fronteres enllà, han hagut de refugiar-se en la pròpia subjectivitat, rebels al cofoi academicisme imperant. A Mallorca són els noms de Rivera Bagur, Mercant, Brunet... A Menorca l'equivalència podria ser Torrent. Des del seu racó ciutadellenc ha anat fent sense sorolls una pintura d'estricta ús personal. Començà amb còpies dels **pompier** il·lustradors de «La Esfera» i «Blanco y Negro». I acabà —influït per Van Gogh i Ortega Muñoz— per construir una Menorca on les terres, els arbres, les parets, les cases i els homes envellits i silenciosos s'esmunyen cap a la mort.

FAMÍLIA. CAP A CUBA? INDUSTRIAL I PROFESSOR

Vaig néixer a Ciutadella dia 8 de setembre de l'any 1904. El pare, Robert Torrent i Faner, tenia una fàbrica de tacons de sabata. Conreà la poesia —algunes de les seves composicions aparegueren en «El Iris» ciutadellenc— en castellà i català, que recollí en el llibre **Amor i pàtria**. La família materna procedia de la ruralia, però tant el pare com la mare eren ja ciutadellencs.

Al Col·legi Salesià de Ciutadella vaig aprendre de llegir i escriure: hi vaig seguir uns estudis elementals. No, no tenc el títol de batxillerat. Quan vaig deixar els estudis vaig es-

tar a punt de partir cap a La Habana. Aleshores molts de menorquins emigraven a Cuba. El meu pare era molt amic de Fernando Ortiz, una personalitat de gran prestigi dins els medis polítics cubans especialment pels **seus treballs sobre l'esclavitud**. Els Ortiz eren ciutadellencs: el pare de Fernando tenia casa al Born de Ciutadella. Quan jo estava a punt de partir, el pare rebé un telegrama dient que no hi anés: l'acabament de la Gran Guerra determinà l'esfondrament dels preus del sucre i la crisi econòmica cubana. I ho vaig deixar córrer. Com que coneixien la meua facilitat pel dibuix, pensaven que jo em dedicaria a fer caricatures a algun diari cubà.

La fàbrica del pare era petita, quasi artesanal. Vaig començar a treballar en la seva administració, fins a fer-me'n càrrec totalment. Després ho han agafat els meus fills. Hem ampliat capital i adquirit maquinària moderna: ara hi treballen una trentena d'obriers. He donat també classes de Dibuix, però. L'any 1932 es creà l'Escola Municipal de Dibuix a Ciutadella. La plaça de professor sortí a concurs i vaig obtenir-la sense cap dificultat. De 1932 a 1975 he exercit aquest càrrec.

INICI D'UN AUTODIDACTA

Mai no he anat a classes de dibuix ni pintura. Només una curta tempora-

da vaig assistir a les classes de dibuix que donava a Ciutadella Josep Moll i Vidal, pare del filòleg Francesc de B. Moll. «En Mollet» era un home baixet, excel·lent actor de sarsueles còmiques i d'un humor remarcable. Tenia unes sortides! De vegades algun alumne li demanava: «De quin color és la mar?» I ell contestava: «Color d'aigua». Però al marge d'això, som totalment autodidacte. De petit ja m'agradava dibuixar. Però ho practicava de manera molt irregular, amb llarguíssimes temporades sense tocar el llapis. Practicava, molt escadusserament també, la pintura fent encàrrecs de compromís: venia el fuster i em demanava tres o quatre quadres per algú que s'havia de casar. Ara voldria veure desaparèixer aquestes pintures dolentíssimes

Les meves referències pictòriques eren, aleshores, ben magres. Estant a Ciutadella era molt difícil informar-se sobre l'art modern: els llibres i revistes gairebé no arribaven. Llegia «La Esfera» que reproduïa obres de Moreno Carbonero, Alvarez de Sotomayor, Vázquez Díaz, Zuloaga, Romero de Torres, Sorolla... A la darrera època, «La Esfera» donà a conèixer obres de Rusiñol, Anglada Camarasa, Bernareggi i Cittadini. Era un admirador de les pintures i dibuixos de Ricardo Verdugo Landi, que «La Esfera» divulgava generosament. I també de les portades d'un García Rodríguez a «Blanco y Negro»: sovint edulcorades visions de Sevilla que avui no s'acceptarien de cap manera. M'agradava, a més a més, Martínez Abades. D'aquests pintors en feia còpies, de vegades.

Abans de 1932, a Madrid, vaig participar al Salón de Humoristas, on intervenia José Francés, amb una favorable acollida crítica. Però això fou un fet aïllat. La meva formació era molt irregular: tenia conceptes relativament clars de l'impressionisme, però el Cubisme m'era gairebé desconegut. De Mallorca no coneixia cap pintor: crec que només havia sentit parlar de Llorenç Cerdà. Quasi no havia sortit de Ciutadella: de nin havia anat a Barcelona on vaig tornar l'any 1929. Però eren viatges sense cap propòsit cultural clar i a la capital catalana no anava a veure les exposicions d'art que hi havia.

LA GUERRA CIVIL: DIBUIXOS I CARTELLS

L'inici de la guerra civil em sorprengué a Ciutadella. Era reservista i, poc temps després, em mobilitzaren. Com a artiller em destinaren a una bateria de costa, al sud de l'illa. Més endavant em passaren a Comandància on vaig fer vint-i-sis cartells per a cada un dels punts del govern Negrín. Fou una feina que m'agradà: calia condensar en imatges —no hi havia text— el sentit de cada punt. Pensaven fer un tiratge de cada un dels cartells, però la guerra s'acabà abans que això es dugués a terme. En vaig

poder recuperar alguns que guard encara.

Abans de la guerra havia promès fer un dibuix al bisbe Torres. Era eivissenc i morí, vell i cec, de malaltia durant la guerra, i no assassinat pels republicans com afirmà Franco a un discurs que feu quan vengué a Menorca. Vaig fer-li el retrat quan ja havia mort i poc després un membre de l'Ajuntament, acompanyat d'un comissari, vengué a demanar-me el dibuix per reproduir-lo a una publicació: era amb la finalitat de demostrar que el bisbe no havia estat assassinat i que havia tengut un enterrament d'acord amb el seu càrrec. Durant la guerra vaig dibuixar també el convent de Santa Clara. Quan vaig saber que l'havien d'ebucar vaig anar-hi a fer-ne alguns dibuixos. Mentre dibuixava vengué un milicià i em digué: «Nosaltres l'esbucam i vos el pintau!» Li vaig respondre: «El dibuix perquè vosaltres l'esbucau». I s'allunyà sense molestar-me.

A Menorca passarem molta fam durant la guerra a causa del bloqueig. Sobre Ciutadella, d'altra banda, caigueren poques bombes: l'objectiu preferent de l'aviació fou Maó, a causa de la importància del seu port. Record el primer bombardeig aeri de Ciutadella. Un avió italià tornava d'un bombardeig nocturn sobre Barcelona. Es desorientà i en comptes d'anar a Mallorca vengué sobre Ciutadella. No trobà el camp d'atterratge i voltà i voltà fins que, per manca de gasolina, caigué. Alguns tripulants moriren i altres foren fets presoners. L'endemà aparegueren avions des de Mallorca i en veure l'avió italià destruït es pensaren que l'havien tomat els nostres antiaeris, i poc després s'esdevenia un bombardeig de represàlia sobre Ciutadella. Durant la guerra el treball es paralitzà a Menorca: no es podia exportar res. Acabada la lluita, calgué treballar ferm per tornar a posar en funcionament les indústries i recobrar els mercats que s'havien perdut.

EVOLUCIO D'UNA PINTURA

No vaig començar a pintar seriosament fins després de la guerra. Els meus primers quadres sortiren a rel d'un viatge a Mallorca. L'any 1947 vaig fer una estada de quinze dies a Pollença, hostatjat a la fonda «El Loro». Vaig conèixer i tractar Dionís Bennàssar i Pasqual Roch-Minué. Però no vaig poder entrar en contacte amb Guillem Bestard perquè era aleshores a Londres. Quant a Tito Cittadini no m'hi vaig relacionar fins més endavant. Diàriament conversava amb Dionís Bennàssar —que pintava amb l'esquerra a causa de les ferides sofertes a la guerra d'Àfrica. Vaig pintar el Cavall Bernat, un paisatge hivernal, un Mercat de Pollença que agradà molt a Dionís... Però després d'aquest inici pictòric hi hagué llargues temporades d'inactivitat. El quadre **Camp i poble** és una vista de Merca-

dal, pintada l'any 1948. El titulat **Ferries** és de 1950. Les dates discontinües denoten una clara intermitència en el meu treball. Altra volta vaig fer un viatge a Pollença, juntament amb el pintor ciutadellenc Bernat Benejam. He fet altres viatges a Mallorca: tenc quadres de Deià dates els anys 1960 i 1963. He anat també a Eivissa, l'any 1975.

L'any 1951 vaig fer una estada a París, hi vaig anar a veure l'amic ciutadellenc Josep Gelabert que treballava a la UNESCO. **La castanyera** és una de les notes parisenques pintades en aquella aiventosa. L'any 1959 vaig anar de bell nou a París i vaig arribar fins a Holanda. A París hi havia una gran mostra dels impressionistes a la plaça de la Concorde. Hi vaig admirar els Gauguin, Van Gogh, Renoir, Seurat, Cézanne, Dufy... Els crítics insisteixen en la marcada influència de Van Gogh sobre la meua pintura. Quant a artistes espanyols m'agraden Benjamín Palencia, Ortega Muñoz, Zabaleta, Darío de Regoyos, Aurelio Arteta, Solana... No he tengut gaire relació amb els pintors de Mallorca. Amb el Grup Tago no vaig tenir cap contacte. Més endavant, els meus viatges a l'illa em posaren en contacte amb Joan Covas i altres artistes mallorquins.

La meua temàtica ha estat sempre els camps i els pobles. No he conreat el retrat ni la natura morta. Dels camps i dels pobles m'interessen les coses velles: els meus arbres tenen ja poca vida i les figures que travesen els meus carrers són pròximes a la mort. M'interessa l'emoció d'allò que ha viscut molt, que està mesell d'anys i a punt de desaparèixer. Quant a la meua manera de pintar és molt diversa: treball indistintament a l'estudi i al camp. Ara pint molt sovint dins el cotxe perquè preferesc pintar d'hivern i dins el cotxe no pas fred ni em bany. No som gaire fidel a les coses que tenc davant: llev allò que no m'agrada i modifico al meu gust la disposició de les terres, cases i figures. Ara duc un ritme de feina molt constant: pint cada dia: diumenges i festes també.

M'havia fet soci del Círculo de Bellas Artes, rebia les bases dels seus certàmens i, l'any 1950, vaig decidir presentar-me al Salón de Otoño. El president del jurat era Anglada Camarasa i m'atorgaren la medalla de la Diputació. Al mateix certamen vaig aconseguir una medalla de plata l'any 1954 i un segon accèssit l'any 1956. L'any 1959, a París estant, vaig rebre un telegrama notificant-me haver obtingut la medalla d'Honor del Salón de Otoño, que vaig tornar aconseguir l'any 1960. Per cert, l'ajuntament de Palma no volgué comprar l'obra premiada, com estava estipulat i el fet motivà una protesta pública per part d'un grup d'intel·lectuals mallorquins. L'any 1962 em concediren la segona medalla al Salón de Otoño de Madrid.

Al Saló de Primavera de Maó vaig aconseguir el primer premi a les convocatòries de 1962 i 1963, i la medalla d'Honor a a de 1964. També l'any 1964 em donaren el premi de Pintura del Foment de Turisme de Balears i el premi Pollença. L'any 1967 vaig concórrer al Premi Ciutat de Barcelona: vaig quedar finalista i el premi fou per a Mundó. A la convocatòria següent, l'any 1969, vaig aconseguir el premi. M'han concedit també el Premi Invicta Ciutat d'Alcúdia (1968) i el Premi Ciutat de Palma (1969). He exposat individualment a Palma a Galeries Quint (1964), Círculo de Bellas Artes i Galeries d'Art Danús; a Menorca: Ciutadella, Maó, Alaior i Vilcarles; a Barcelona: Galeria Syra; i a Madrid: Galeria El Bosco i Galeria Serrano 19. Hi ha obra meva al Museu d'Art Modern de Barcelona, i als ajuntaments de Palma, Pollença i Alcúdia.

Contràriament a la meua desconexió dels artistes d'altres indrets, he estat molt en contacte amb la gent que pinta a Menorca: Joan Vives Llull, Alejandro Monjo... Particularment amb el ciutadellenc Bernat Benejam. A Ciutadella hi ha avui una colla de joves que pinten prou bé. En bona part han passat per les meves classes a l'Escola Municipal de Dibuix. A més a més han vist les meves exposicions i han passat pel meu estudi. Un jove prou conegut és el maonès Macià Quetglas, que passà fugaçment per les meves classes i partí cap a Madrid, per cursar estudis a San Fernando. El ciutadellenc Joaquim Carretero —que dona classes a l'Escola de Dibuix de l'Institut de Ciutadella— s'ha format també a San Fernando. Altra gent que pinta a Menorca? Gabriel Camps, Jaume Fedelich, Jaume Medina, Seguí Vázquez... I la llista podria allargar-se ferm. Alguns han estat alumnes meus.

La bellesa? Per mi no és aqueixa finor, aqueixa dolçor que agrada tant a la gent. Una platja m'agrada, però no per pintar. M'interessen les coses carregades d'emoció humana. Si jo fos arqueòlog i trobàs una escudella no diria: «És de tal any i de tal estil». Això seria molt fred. Pensaria, contràriament, amb els homes que l'empraren, en els seus treballs i sofriments. L'art és, per mi, quelcom estretament lligat a la vida. Especialment a la vida que fineix.

Torrent ha anat evocant records a una minúscula cambra de les Galeries Danús. L'aficionat d'ahir és ara un artista reconegut i cotitzat, però la seva actitud davant la pintura segueix essent la de l'home que pinta només pel plaer de fixar la pròpia visió del món. Premis, elogis crítics i vendes han llenegat sobre la senzilla humanitat d'aquest menorquí. Pintar ha estat per ell un quefer entre altres: com les classes de dibuix o la feina a la fàbrica familiar. Pintar com viure.

«Crònica de Tres»

QUADERNS D'ALLIBERAMENT

El mes d'abril va aparèixer el primer número de «Quaderns d'Alliberament» (Barcelona, Edicions **La Magrana**). A la presentació queda aclarit el seu caràcter: «Quaderns d'Alliberament apareix amb la finalitat d'aportar elements sobretot teòrics i documentals per a la lluita contra l'opressió de classe i nacional, contra tota forma de dominació o de discriminació social i de l'alienació que n'és conseqüència. Fonamentalment, doncs, es proposa d'aprofundir en el coneixement de la realitat —especialment de la realitat més immediata— per tal de transformar-la». Volen que no sigui una publicació d'un grup exclusiu: «S'ofereix, doncs, com a tribuna per a tothom qui voldrà contribuir a l'ampli debat a l'entorn del procés revolucionari mundial i, específicament, del de la nostra col·lectivitat nacional». Una nova publicació de Ciències Socials dels Països Catalans. La presentació bona, el preu car: 250 ptes. El Consell de redacció té representació del País Valencià, Catalunya i Mallorca (Pere Jofre i Bel Peñarrubia). El Consell assessor amb gent prou coneguda, de Mallorca: Josep Maria Llompart, Gregori Mir, i Antoni Serra. El primer número recull un índex diversificat i molt interessant: articles de teoria, les realitats, la producció cultural, crítica de llibres i els textos. Els col·laboradors: Ives Person, Helene Carrère, Sergio Salví, Pere Jofre, Bel Peñarrubia, Antoni Serra, Rafael Castellanos, Josep Ferrer, Pere Anguera i Albert Llamós. Gent coneguda dins les ciències socials i gent novella, un bon equilibri.

No resta més que saludar la nova publicació, desitjar la seva continuïtat, el seu aprofundiment en la temàtica tractada i una bona distribució i divulgació a Mallorca.

Els propers números estaran dedicats a «La immigració» (n.º 2), i «Socialisme i autogestió» (n.º 3).

S.S.B.

Correu

*Els mallorquins
i les eleccions*

Ciutat de Mallorca, 17.6.77

Sr. Director de la revista **LLUC**

Li agrairia que em publicàssiu la següent carta.

Som una al·lota de la península que fa molts anys visc a Mallorca i m'agrada molt. Però no arrib a entendre el caràcter dels mallorquins, i ara menys que mai. M'explicaré. En les eleccions, els bascs han votat massivament diputats dels seus partits nacionalistes. Han agranat cap a ca seva, com és natural, ignorant el Sr. Suárez, AP i altres. A Catalunya també han sortit diputats dels partits catalanistes. A València i Aragó, igual. Tots han defensat lo seu. Però no així a Balears. Aquí no ha sortit ni un diputat mallorquinista. Per què? Es que els mallorquins no estimen la seva terra? Jo, si hagués estat d'aquí, els hauria votat. Endemés, sempre s'estan queixant, els hotelers i tot el món, que si a Madrid no s'ocupen d'ells, que si la TVE els discrimina, que si els pronuncien malament els llinatges, etc. I ara que han tingut l'ocasió de defensar les seves coses, no l'han aprofitada.

Es que no n'estan empegueïts?

Per favor, que qualcú m'ho expliqui, perquè no entenc res. Gràcies.

D. B.

SALA PELAIRES

GALERIA D'ART

Col·lectiva d'Estiu

Jim Bird

Castaldo

Antoni Coll

Teresa Gancedo

Pere Gelabert

Irueste

Jacobson *Angela Von Neumann*

Damià Jaume

Mensa

Mompó

Pavia

Juli Ramis

Tur Costa

Ulbricht

Willfaber

juliol - agost 77

PELAIRES, 63 TEL: 223696 CIUTAT DE MCA.

OBRA CULTURAL BALEAR

la lluita del nostre poble
per la seva cultura

Feis-vos-ne soci